

AMSTERDAM

Lekstraat 63, 1079 EM
Tel. +31 20 301 29 50
Fax +31 20 301 29 60
E-mail: info@veilinghuisaag.com
Website: www.veilinghuisaag.com

GENÈVE

Rue du Rhône 59-I
CH-1204
Tel. +41 22 310 33 32
Fax +41 22 312 02 03

JAKARTA

Jl. Pasuruan no. 9,
10310
Tel. +62 21 315 86 36
Fax +62 21 398 99 533

SINGAPORE

30 Bideford Road #03-02
Thong Sia Building, 229922
Tel. +65 67 372 130
Fax +65 67 371 859

19^e EEUWSE SCHILDERIJEN
& een collectie werken door Oude Meesters
478
Amsterdam

Veiling: maandag 13 juni 2016, 14 uur

Kijkdagen: vrijdag 10 t/m zondag 12 juni, 10 - 17 uur

Restaurator Joanna Hofft zal tijdens de kijkdagen aanwezig zijn om u te informeren over de conditie van de aangeboden werken.

Wij danken het RKD te Den Haag voor de verleende hulp bij het catalogiseren van enkele van de aangeboden lots.

Eventuele gebreken of restauraties van de aangeboden lots staan niet beschreven. Voor meer informatie over de staat van een werk, adviseren wij u het conditierapport op te vragen.

U wordt verzocht binnen vijf werkdagen na de veilingdag de aangekochte objecten af te halen (zie ook de veilingvoorwaarden). Na vijf dagen is het slechts mogelijk goederen op afspraak af te halen.

The House of Hajenius

The world of tobacco in a unique Art Deco setting.

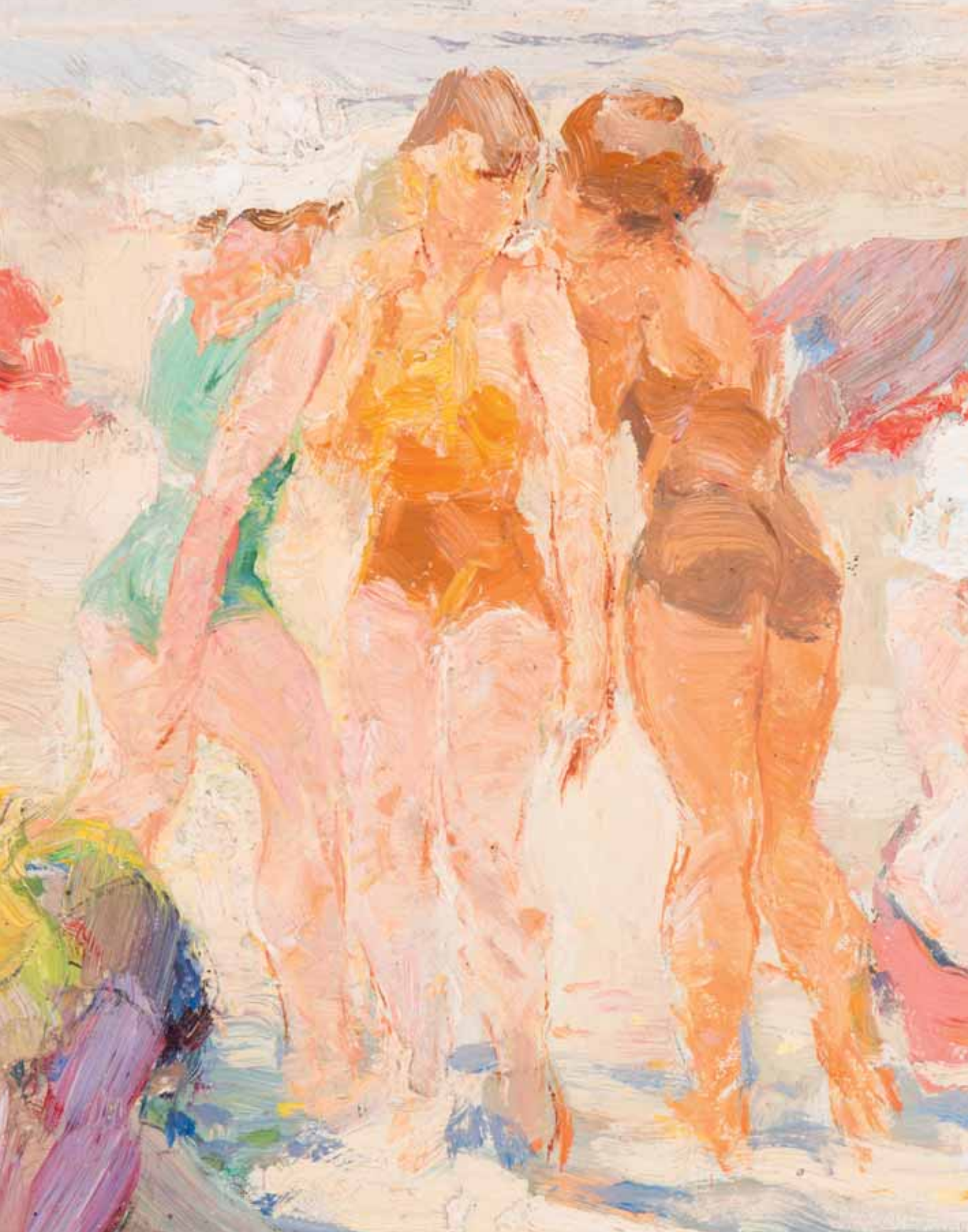
One of Europe's most renowned cigar houses - the House of Hajenius - has been based on the Rokin in Amsterdam since 1915. However, the history of Hajenius dates back to 1826 - the year in which Pantaleon Gerhard Coenraad Hajenius opened his cigar emporium. It was a successful venture. He was soon able to count royalty and the world's movers and shakers amongst his clientele, and Hajenius cigars were enjoyed far beyond the frontiers of the Netherlands.

Above all, the House of Hajenius' current premises are infused with tradition and good taste. Once inside you feel that you have stepped back in time. And effectively this is true, since the shop still retains the same atmosphere as in 1915. The historic interior with its refined ornamentation is so imposing that it has a sobering effect on everyone who witnesses it. You almost feel that you should speak in hushed tones. It is certainly worth a visit.

Smoking lounge available

P.G.C.Hajenius, Rokin 92-96, 1012 KZ Amsterdam, The Netherlands
phone: 00 31 (0)20 - 623 74 94, fax: 00 31 (0)20 - 638 72 21, www.hajenius.com

INDEX

Antwerpse School	6	Kruseman, C.	17
Artz, D.A.C.	68	Maris, J.	60
Baburen, D. van <i>omgeving van</i>	8	Maris, W.	59
Bastert, N.	50 - 52	Mastenbroek, J.H. van	56
Bauer, M.	64	Mesdag, H.W.	75
Behr, C.J.	43	Molenaer, J.M.	10
Berckheyde, G.	13	Momper II, J. de <i>atelier van</i>	11
Bles, J.	46	Munthe, G.A.L.	74
Bommel, E.P. van	42	Nakken, W.C.	55
Breitner, G.H.	61 - 63	Nuijen, W.	35
Coevershoff, C.	9	Pieck, A.	72
Dooijewaard, W.	78	Pronk, C.	21
Duitse School	7	Robertson, S.	73
Eerelman, O.	70, 71	Roelofs, W.	53, 54
Elmer, S. <i>omgeving van</i>	2	Roosenboom, N.J.	24, 25
Eversen, J.	1	Schelfhout, A.	38, 39
Gérard, T.	14	Smits, J.G.	69
Gillig, J.	3	Soonius, L.	67
Haagen, J. van der <i>omgeving van</i>	20	Spohler, J.F.	30
Heijde, H.H. op der	31	Spohler, J.J.	27
Hoet I, G.	5	Spohler, J.J.C.	26, 28
Hofker, W.G.	77	Tholen, W.B.	57
Hoppenbrouwers, J.F.	40	Tilborgh, G. van <i>omgeving van</i>	12
Italiaanse School	4	Tofano, E.	18
Jongh, O.R. de	36, 37	Vaarzon Morel, W.	76
Kate, H. ten	16	Verschuur, W.	19
Kate, M. ten	15	Verveer, S.L.	32 - 34
Kitzinger, M.L.	47	Waay, N. van der	65, 66
Kleijn, L.J.	22, 23	Weissenbruch, W.	49
Kluyver, P.L.F.	44	Wickenberg, P.G.	48
Knip, A.	41	Witsen, W.	58
Koekkoek, J.H.B.	45		

Wij maken u attent op het volgende:

Voordat u de goederen afhaalt dient de betaling binnen te zijn op onze bankrekening NL28FVLB0637264002 tnv. St. Derden Gelden. Ook kunt u contant betalen, alsmede per pin of creditcard.

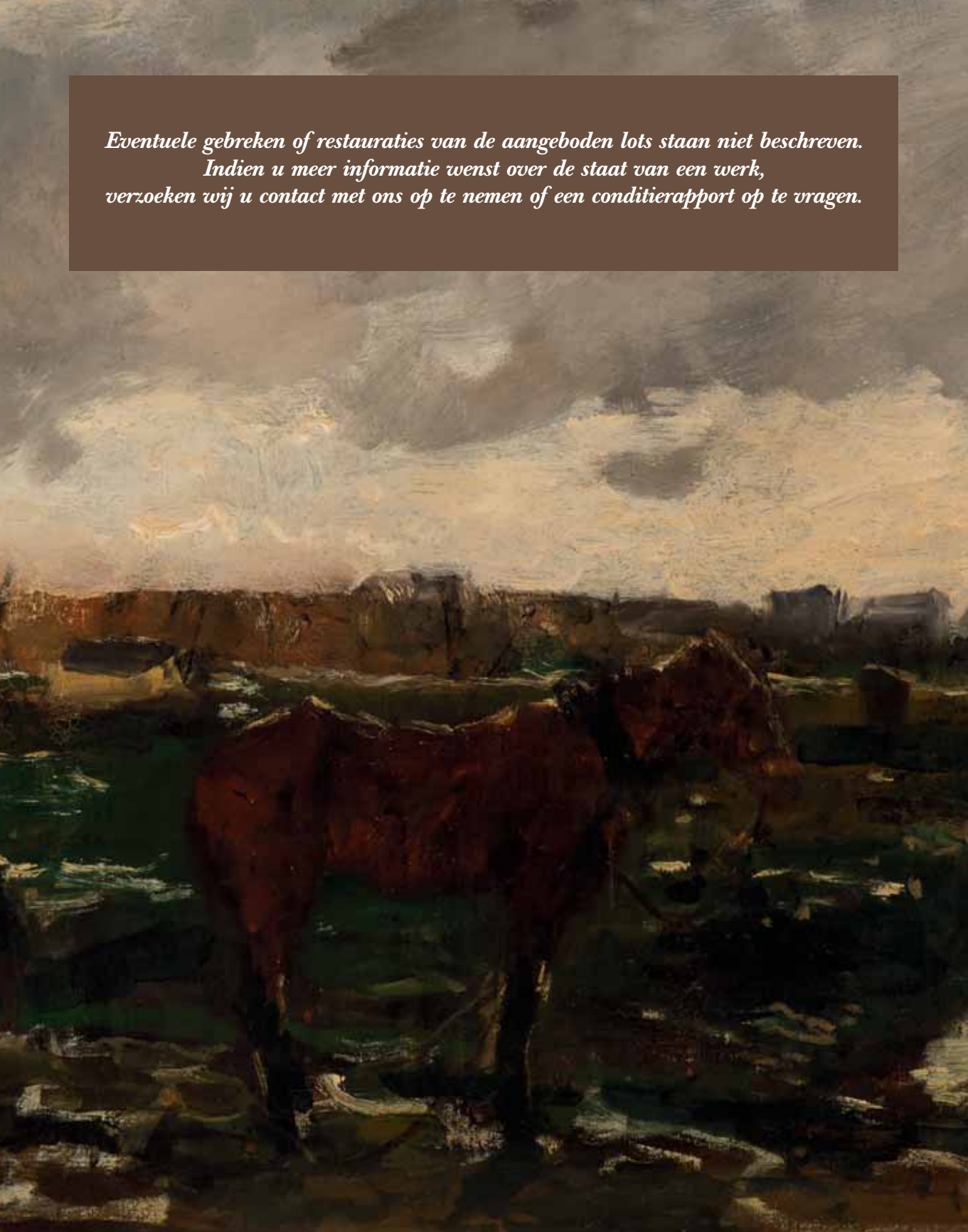
Voor creditcards zijn wij helaas genoodzaakt kosten door te berekenen.

U wordt verzocht binnen vijf werkdagen na de veilingdag de aangekochte objecten af te halen (zie ook de veilingvoorwaarden). Niet afgehaalde goederen worden na vijf dagen in opslag gegeven op kosten van de koper. De kosten per object bedragen: transport €10,- / opslag €5,- per dag.

Na vijf dagen is het slechts mogelijk goederen op afspraak af te halen.

*Eventuele gebreken of restauraties van de aangeboden lots staan niet beschreven.
Indien u meer informatie wenst over de staat van een werk,
verzoeken wij u contact met ons op te nemen of een conditierapport op te vragen.*

VERKLARING VAN DE GEBRUIKTE CATALOGUSTERMEN

De volgende uitdrukkingen met verklaring worden door AAG gebezigd in de beschrijvingen van de lots in de catalogus.

Wij laten ons daarin niet uit over de conditie van het lot of de mate van restauraties aan een lot. Hiertoe kunt U een conditierapport bij ons aanvragen. Wij adviseren bidders de werken zelf grondig te inspecteren.

Namen of herkende toeschrijvingen van een kunstenaar zonder enige kwalificatie:

“Toegeschreven aan...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk naar alle waarschijnlijkheid geheel of gedeeltelijk van de hand van de kunstenaar is.

“Atelier van ... / Werkplaats van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk in het atelier of in de werkplaats van de kunstenaar, mogelijk onder de supervisie van de kunstenaar is gemaakt.

“Omgeving van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk vervaardigd is in de tijd van de kunstenaar en blijkt geeft van diens invloeden.

“Navolger van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk is uitgevoerd in de stijl van de kunstenaar maar dat het niet noodzakelijk door één van diens leerlingen is gemaakt.

“In de manier van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk is uitgevoerd in de stijl van de kunstenaar maar stamt van later datum.

“Naar...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk een kopie is (daterend van dat moment of van later datum) van een werk van de kunstenaar.

De beschrijvingen van de lots in deze catalogus zijn tot stand gekomen door zorgvuldig onderzoek en/ of nauwe samenwerking en consultatie met en van gekwalificeerde specialisten op het specifieke gebied.

*Eventuele gebreken of restauraties van de aangeboden lots staan niet beschreven.
Indien u meer informatie wenst over de staat van een werk,
verzoeken wij u contact met ons op te nemen of een conditierapport op te vragen.*

VOLGRECHT

Het Volgrecht is met ingang van 1 april 2006 ingevoerd en geldt voor:

Originele kunstwerken gemaakt door kunstenaars (levend of tot 70 jaar na overlijden), die onderdaan of inwoner zijn van een land aangesloten bij de EU of EER of van een land dat een gelijk Volgrecht toekent.

Arts & Antiques Group BV zal de wettelijk verplichte Volgrecht-vergoeding verhalen op de koper en zorgdragen voor de financiële afwikkeling.

De volgrechtvergoeding wordt berekend vanaf € 3.000,- over de verkoopprijs inclusief opgeld (exclusief BTW) en is samengesteld uit de volgende percentages:

> € 3.000	- ≤ € 50.000	4%
> € 50.000	- ≤ € 200.000	3%
> € 200.000	- ≤ € 350.000	1%
> € 350.000	- ≤ € 500.000	5%
> € 500.000		0,25%

(met een maximum van €12.500,-)

JOANNA HOFFT ART RESTORATION

uitsluitend op afspraak

t: +31(0)6 54 64 00 04 | e: info@joannahofft.nl | i: www.joannahofft.nl

conservering en restauratie van schilderijen en beschilderde objecten

AMSTERDAM | MAASTRICHT | ROERDALEN

Kroll 1854

HOUSE OF CAVIAR & FINE FOOD

NETHERLANDS BV

*Ultieme
Delicatesse*

NU GEOPEND | FLAGSHIP STORE HILTON AMSTERDAM | APOLLOLAAN 138

KAVIAAR & CHAMPAGNE FLAGSHIP STORE

LANGE VOORHOUT 25E, DEN HAAG

WWW.HOUSEOFCAVIAR.NL

T. 070 - 362 87 60

ROLEX

THE DAY-DATE 40

The international symbol of performance and success, reinterpreted with a modernised design and a new-generation mechanical movement.

It doesn't just tell time. It tells history.

OYSTER PERPETUAL DAY-DATE 40

SCHAAP-CITROEN

T.+31(0)20 346 34 00 / schaapcitraoen.nl

ROLEX BOUTIQUE

T.+31(0)20 671 47 14 / P.C. Hoofstraat 40 - Amsterdam

LEON MARTENS

T.+31(0)43 325 63 63 / leonmartens.com

BMW Amsterdam bv

www.bmw-amsterdam.nl

BMW maakt
rijden geweldig

Eén van de oude meesters
uit de collectie van BMW Amsterdam.

BMW Amsterdam bv

Pieter Braaijweg 2, 1099 DG Amsterdam

T (020) 460 46 90

www.bmw-amsterdam.nl

Het beste op het gebied van geschiedenis, archeologie, kunst en antiek

Vind is hét magazine over geschiedenis, archeologie, kunst en antiek. Met elk kwartaal 132 pagina's vol diepgravende artikelen, fraai geïllustreerde verhalen, interessante interviews. Boekennieuws, tentoonstellingsagenda, Lezersvinden -waarin vondsten en aankopen van lezers besproken worden- en een uitgebreide veilingrubriek.

Word ook abonnee!

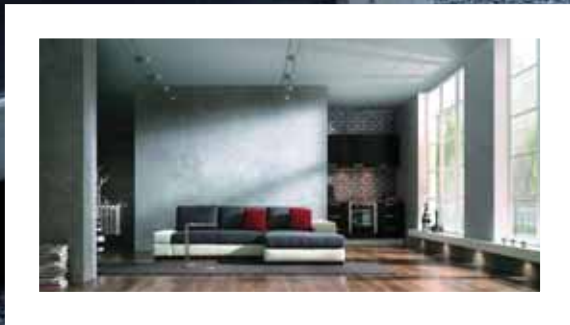
- Betaal voor een heel jaar slechts € 34,95
- Krijg *Vind* elk kwartaal gratis thuisbezorgd
- Profiteer van exclusieve aanbiedingen en kortingen

Vind is verkrijgbaar bij de betere boekhandel of www.vindmagazine.nl

MORE THAN JUST LIVING

VERSTRAETEN
design

WWW.VERSTRAETENDESIGN.COM

ROERDALEN - BERLIN

TEL: +31-6-55744066

TIFFANY & Co.

NEW YORK SINCE 1837

Pure Joy
MOMENTS TO CHERISH
DREAMS TO EXALT
KEEP JOY CLOSE AT HAND WITH A
TIFFANY CELEBRATION RING

1

2

1

Jan Eversen

(Den Haag 1906 - Arnhem 1995)

Stilleven met een roemer, een mes en drie perziken

Gesigneerd en gedateerd 47 r.o.

Olieverf op paneel, 30.4 x 40.7 cm

Herkomst:

Veiling Christie's Amsterdam, 28 mei 2002, lot 189

€ 3.000 - 5.000

2

Omgeving van Stephen Elmer

(Farnham 1714/1717 - 1796)

Still life with fish

Olieverf op doek, 60.2 x 76.2 cm

Herkomst:

- Roëll Kunst & Antiquiteiten, Leersum (2000) (incl. originele aankoopnota, als *toegeschreven aan J. Gillig*)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.500

3

3

Jacob Gillig

(Utrecht 1626/1646 - 1701)

Visstilleven met een snoek, een moot zalm en een mand op een stenen plint

Gesigneerd en gedateerd 1689 l.m.

Olieverf op doek, 59.6 x 77 cm

Herkomst:

- Veiling Sotheby's, Amsterdam, 8 mei 2007, lot 93

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 226693.

€ 3.000 - 5.000

4a

4b

4

Italiaanse School

(Circa 1650)

a) Ontwerptekening met tritons en nereïden

Pen en penseel in bruin, gewassen, over rood krijt, 14.7 x 36.7 cm

b) Ontwerptekening met tritons en nereïden

Pen en penseel in bruin, gewassen, over rood krijt, 14.9 x 30.3 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Waarschijnlijk betreft het hier ontwerpen voor een fries.

(2x)

€ 800 - 1.200

5

Gerard Hoet I

(Zaltbommel 1648 - Den Haag 1733)

Allegorie op de winter (en grisaille)

Resten signatuur l.o.

Olieverf op doek op paneel, 25.1 x 20 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, België

N.B.:

Het schilderij verbeeldt een allegorische voorstelling op de winter en maakt onderdeel uit van een schilderijenreeks welke Hoet vervaardigde van de vier seizoenen. De putto helpt een vrouw de schaatsen onder te binden, de vrouw zit op een rijk versierde duw-slede en warmt haar voeten op een stoofje. Op de achtergrond ziet men de schaatsers op de slotgracht. Naar deze reeks van Hoet zijn etsen vervaardigd door prentmaker Jan Broedelet, exemplaren hiervan bevinden zich in de collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam.

€ 3.000 - 5.000

Nu geven wy plaats aan den braven schilder

GERARD HOET I

Arnold Houbraken schreef het boek 'De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen' tussen 1718 en 1721, waarin hij de biografieën van Nederlandse kunstenaars uit de zeventiende eeuw uitvoerig heeft beschreven. Dit naslagwerk dient nog steeds als een van de belangrijkste bronnen voor de kunstgeschiedenis. Het werk van Houbraken beslaat drie delen en vormt een vervolg op het 'Schilderboek' van Carel van Mander uit 1604.

“Gerard Hoet geboren te Bommel, in 't jaar 1648. den 22 Augustus, naar den styl toen in Gelderland gebruikt. Zyne neiging was van zyn tedere jaren al tot de Konst, waar in hem te pas kwam, dat zyn Vader een glasschilder was; dog eer hy nog kon teekenen, wist hy de letters van het A B al te maaken, schoon hy haaren klank niet kende. Op zyn zevende jaar maakte hy eene historie op glas, die hem door een ander uit Ovidius voorgelezen werd, om dat hy zelf nog niet leezen kon. Zyn Vader besloot hier uit dat hy een schilder stont te worden, en zette hem aan tot naastig teekenen: dog hy vond voor zyn zestiende jaar geen gelegenheid om het schilderen te leeren; maar toen quam Warnar van Rysen te Bommel woonen, daar hy maar een jaar by leerde, om dat van Rysen, door verhuizen, geen gelegenheid meer had om iemand in zyn huis te onderwyzen. Weinig tyd daar na, quam de Vader van Hoet te sterven, waar door hy zig verplicht vond zyn Broeder te helpen in 't glasschilderen. Eyndelyk quam het rampzalige jaar van 1672. dat alles deed stil staan, waarom zig Hoet naar den Haag begaf.

Midlertyd quam onder de Fransen een Overste Salis genoemd, een liefhebber van de Konst, die alles kocht wat hy van Hoet by zyn Moeder vout, en verzogt haar, hem uit den Haag te ontbieden, om voor hem te schilderen, 't welk daar na, in 't Land van Kleef, te Rees, volbragt werd, daar de Overste in bezetting lag. Hy vond daar eenige jonge schilders van Utrecht, als, Jan van Bunnik, Justus Nieuwpoort en Andries de Wit. De laatst gemelde, ziende den ryken geest van Hoet, tragte altyd hem by zig te hebben. Deze de Wit was derhalve oorzaak, dat Hoet van hem als voor-gelooopen, te Utrecht by den Heer van Zuilen werd ontboden, ook naderhand in den Haag en te Amsterdam. Dit quam van zyne gebrekkelykheid in het ordineren, dewyl Hoet hem dan schetsen die geschildert waren en teekeningen gaf, waar meê hy zig behielp. Hoet ging na eenigen tyd naar Vrankryk, daar hy alrede zynde, door een brief van zeker Marquis ontboden werd, om dat men hem hadde wys gemaakt, dat hy nog in Holland of te Utrecht was. Hy sprak met dien Marquis verscheide maalen, maar 't quam echter op niet uit, door dien hy door onvermogen, en zyn Vrouw, belet wierd, Hoet aan zyn huis te neemen volgens zyn beloften. Eyndelyk wilde de Marquis hem aan den Prins van Conti recommandeeren, dat ook vrugteloos afliep, om dat de Prins te laat aan

't huis van den Marquis quam, om hem de Konst te laten zien. Met tusschen komen van den Marquis was het te laat in 't jaar geworden om van Parys te vertrekken, waarom Hoet eenige Landschappen aan nam te etsen, dat hy niet in den gront verstond, naar schilderyen van François Milée.

Daar na nam Hoet voor naar Engeland over te steeken. Hy schreef daarom voor af een brief aan Vorsterman, om te mogen weten hoe het daar met de Konst stond, en kreeg tot antwoord: dat hy zelf in Vrankryk zoude willen overkomen, indien hy zyn geld van 't Engelsche Hof had. Hoet vertrok derhalven van Parys na wat meer als een jaar verblyfs, met voornemen van t'Antwerpen eens te zien, wat daar te doen was. Dog te Brussel gekomen, werd hem door Adriaan Boudewyns, braaf Landschapschilder geraden, daar eenigen tyd te blyven, als zynde het daar alzo goet voor de Konst, of beter dan te Antwerpen; 't welk hy deed, en het viel te beter uit, om dat 'er alreeds eenige dingen van Utrecht onder de liefhebbers waren gekomen. Hy hield zig daar omtrent acht maanden op, en ging tegen den winter weder naar Bommel, daar hy naauwelyks gekomen was, of hy wierd al weder te Utrecht by den Heer van Zuilen ontboden, die hem gaarn verplicht had, om in 't Sticht te blyven; dog hy keerde den volgenden Zomer weder naar Brussel, daar kort daar na alles weder in roere raakte. Weder te Utrecht gekomen, schilderde hy eenige dingen voor den Heer van Heemstede, en trouwde weynig tyd daar na met zyne tegenwoordige Huisvrouw, en zette zig daar ter neer.

In den jare 1697 had Hoet tot voortzetting van de Konst, nevens Henrik Schook, aan den Magistraat der Stad verzogt, uit naam van het Schilders Collegie, een zogenaamde Academie of Tekenschool te mogen verwerven, tot Stads kosten. Hoet maakte nevens Adolf Reets een dicht by die gelegenheid, tot aanwyzing van dat werk. Dog de last van dit Tekenschool quam alleen op hem aan, en hy heeft het verscheyden jaren uit liefde tot de Konst waargenomen. Wat belangt de Schilderyen die hy gemaakt heeft, die zyn te vinden op Slangenborg, waar onder eenige dingen zyn die van kenners gewraakt zouden kunnen worden, om dat hy dien Heer, die wat eigenzinnig was, niet kost verzetten in zyn bevattinge. Ook heeft hy te Voorst in het Huys van den Graaf van Albemarle aan den grooten trap opgeschildert eenige dingen die van anderen onvoltooit waaren gebleeven. By den Heer Griffier Pester te Utrecht, is een Zolder van hem geschildert, ook een by den Heer Noiret. Wat de kleine dingen belangt die zyn zoo wel niet aan te wyzen, om datse te dikwils van eigenaar veranderen. Ook heeft hy een Zaal van den Heer van Mollem, te Utrecht buyten de Weere Poort geschildert. De milddadigheid van dien Heer wist hy niet genoeg te roemen, nadien hy van hem, boven het geëiste, nog een somme gelds vereert kreeg.”

6

7

6

Antwerpse School

(Circa 1620)

Aanbidding der Koningen

Met paneelmerk van Antwerpen verso

Olieverf op paneel, 73.7 x 106 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.000 - 2.000

7

Duitse School

(Circa 1595)

Altaarstuk ter nagedachtenis aan Severinus Daunensis, Pastor in Kern
Geannoteerd m.o.*ANNO DÑI 1591 MENSIS NOVEMBRES 13 OBÛT VÉNLIS DÑS
SEVERINVS DAVNENSIS PASTOR IN KERN CVIVS AIA
REQÛSCAT IN PACE*

Olieverf op paneel in omlijsting, 66.8 x 52.6 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

8

Lot 8 afgebeeld met omlijsting

8

Omgeving van Dirck van Baburen

(Utrecht 1594/1595 - 1624)

Elija en de engel op de berg Horeb (I Koningen 19:5-6)

Olieverf op doek, 13.5 x 176.4 cm

Herkomst:

Collectie GE Artesia, Nederland

€ 6.000 - 10.000

Het raadsel van Nijmegen

De Jonghedame zegt:

*Merckt wel en siet op dit verklaren mijn,
De twee int Root mijns vaders broeders sijn,
De twee int Groen sijn mijn moeders broeders,
De twee int Wit mijn kinders. Ick moeder
Heb van dese ses den vader tot mijn man,
Dat smaegschaps graet mij niet beletten kan.*

De twee int Root:

*Twaer ons leet soot waer achter bleuen
Onse nicht en waer onsen vader gegeuen,
Want sij en is niet onses vaders nicht,
Twelek niemant en sal geraden licht.*

De twee int Groen:

*Het is wonder te mercken in deser figuren
Want hij is onsen vader Inder naturen,
Ende heeft onse nicht getrouet,
Nochtans ons des niet en berout.*

De twee int Wit:

*Onser aller vader is den ouden man,
Onser tweër moeder is die joffrou dan,
Maer segt mij hoe het doch kan komen,
Dat ons broeders sijn ons moeders omen*

9

9

Christiaan Coevershoff

(Groningen 1595/1596 - Den Haag 1659)

Het raadsel van Nijmegen (ca. 1625-1630)

Gesigneerd m.o. en geannoteerd met raadsel m.b.

Siet doch de naerderhey van dit geslacht

Die gheen die slapende en myn schoot wert bevonden

Is aen myn onderwettich houwilyck gebonden

Ende de groen Jongelingen hebter op acht

Syn myns vaders broeders ende myn mans soonen

De yonghe gesellen die hem in swarten rou betoonen

Syn myn byslaaps kinderen en broers van die myn heeft gebaert

En de twee Jonghe quanten die midts teosse weesen

Vreucht bewysen sijn wt onsen bedde geresen

En in alles is wettege trou bewaert

Ist oock mogelyck beraet u en u sin verklaert

Olieverf op paneel, 47.4 x 62.9 cm

Herkomst:

- Collectie E. Vita Israël, Amsterdam
 - Veiling Frederik Muller & Co, Amsterdam, november 1940
 - Collectie gemeente Nijmegen, Nijmegen (1971)
(bruikleen aan Museum Het Valkhof, Nijmegen)
 - Particuliere collectie, Nederland
- € 3.000 - 5.000

Meester van de Gouden Eeuw

JAN MIENSE MOLENAER

Jan Miense Molenaer was een Hollands meesterschilder ten tijde van de Gouden Eeuw en werd in één adem genoemd met zijn Haarlemse tijdgenoten, waaronder Adriaen van Ostade (1610-1685). Molenaer werd geboren als de zoon van een gedegen Haarlemse kleermaker en groeide uit tot een gerenommeerd kunstenaar. Te Haarlem trad hij in het huwelijk met kunstenaar Judith Leyster (1609-1660). Het huwelijk bracht hen vijf kinderen, waarvan zoon Jan in de voetsporen van zijn ouders trad door ook voor het schildersvak te kiezen. Omstreeks 1637 verhuisde het gezin van Haarlem naar Amsterdam, waar volgens overlevering ook kunstenaar Jan Lievens (1607-1674) bij de familie inwoonde.

In de tijd dat Molenaer atelier hield in Haarlem werkte hij met enkele leerlingen, ook zijn echtgenote Judith Leyster werd als zijn leerling genoemd. Leyster poseerde enkele malen voor grote schilderstukken van haar echtgenoot, maar was zelf eveneens een verdienstelijk schilder. Een zeventiende eeuwse kroniekschrijver noemde haar zelfs *“met de mannen egaal in de kunst”*. De twee kunstenaars leerden elkaar kennen in het atelier van hun leermeester Frans Hals (1582-1666), waar een innige liefde opbloeide. Het echtpaar was daarnaast actief in de kunsthandel en bezat een hofstede in Heemstede, ter waarde van 8.200 gulden. Hofstede Het Lam was gelegen nabij het Pauwenbos, vernoemd naar de oorspronkelijke eigenaar Adriaen Pauw, heer van Heemstede. Molenaer kocht het buitenhuis en het omliggende terrein in november 1648 en heeft een deel van de koopsom destijds in schilderij en voldaan, zoals in die tijd niet ongebruikelijk was.

Het oeuvre van Molenaer kan worden opgedeeld in twee periodes, zijn vroegere periode onder invloed van zijn leermeester Frans Hals en zijn latere periode onder invloed van Adriaen van Ostade. Molenaer behoorde tot de hechte kunstenaarskring rond Van Ostade en stond daardoor in nauw verband met de Vlaamse schilders Adriaen Brouwer (1605-1638) en David Teniers (1610-1690). Zijn werken tonen dezelfde diepe bruinen op de achtergrond, dezelfde ietwat groteske boerenfiguren en herbergachtige taferele. Adriaen Brouwer kwam vermoedelijk in 1622 als leerling in het atelier van Frans Hals en verbleef tot 1631 meerdere lange periodes in Holland. Als Vlaming beïnvloedde hij de Hollandse genreschilderkunst met zijn vlot geschilderde, scherp getypeerde en met wonderbaarlijk gemak gecomponeerde taferele uit de herberg in een lossere en vrijere gebarenspel. De Hollandse boerentaferele werden verrijkt met Vlaamse mimiek, wat duidelijk naar voren komt in het werk van Molenaer. Zo gebruikte Molenaer diezelfde geniale en vlotte manier van schilderen en het Vlaamse koloriet met fijne grijzen tegen okers, mat groen en diepe bruinen met hier en daar een noot van paars of rood. Maar de Vlaamse invloeden bleven beperkt tot de beeldende middelen, daar de Hollandse schilderkunst reeds een eigen kwaliteit had verworven.

De schilderijen die Molenaer na 1630 vervaardigde tonen de vooruitgang van de Hollandse schilderkunst. Men liet de traditionele compositie schema's los, daar deze verouderd overkwamen en men meer naar de natuur ging werken. De schilderstukken die in deze periode in Haarlem naar het leven geschilderd zijn, bewezen hoe de natuurstudie de traditionele compositie teniet zou doen. Slechts aan enkele wijze lessen bleef men nog denken: de coulisse in de hoeken en de donkere streep op de voorgrond, in het genrestuk even gangbaar als bij het landschap, doen nog lang dienst. Zo werden de bij het portret gebruikelijke contacten met de beschouwer, door een gerichte blik of een uit de schilderij gestoken hand, ook in het genrestuk vaak toegepast of werd, door een groep in het midden op de voorgrond te plaatsen en het overige terzijde te doen wijken, de dieptewerking vergroot. Deze en dergelijke trucs, die reeds sinds de zestiende eeuw internationaal gemeengoed van de schilderkunst waren, bleven gedurende de gehele zeventiende eeuw bekend.

De echtgenote van Molenaer wordt heden ten dage als een van de belangrijkste vrouwelijke kunstenaars van de zeventiende eeuw beschouwd. Leyster beperkte zich niet alleen tot stillevens, maar maakte ook portretten en genrevoorstellingen. Zij was vroegrijp en begaafd en opmerkelijk is dat ze haar leermeester zo dicht benaderde dat lange tijd verscheidene van haar doeken voor die van Frans Hals zijn aangezien. Het is bijzonder te noemen dat Molenaer haar talent erkende en haar in zijn kunstenaarspraktijken betrok.

Jan Miense Molenaer was een begaafd kunstenaar met een oog voor het schilderachtige, zo wordt hij in kronieken omschreven als: *“...voortreffelijker dan zijn voorgangers: zijne voortbrengselen zijn nog fijner, kunstiger van behandeling, beter van koloriet en harmonieuzer van toon. Sommige van zijner boerengezelschappen hebben een zweem van Adriaen van Ostade.”* Molenaer was eveneens een gewild kunstenaar en maakte grootse genrestukken die zelfs buiten de landsgrenzen gretig aftrek vonden. Werk van zijn hand bevindt zich dan ook op tientallen plaatsen in Europa en zelfs de Verenigde Staten. Een door Molenaer geschilderd portret van een man in de collectie van het museum Lilienfeld te Wenen wordt voor een zelfportret aangehouden. Molenaer verhuisde omstreeks 1637 naar Amsterdam om een uitzonderlijk portretstuk te schilderen voor de familie Van Loon, waarop ook de regenten Geelvinck, Alewijn en 35 andere Amsterdamse bewindsleden werden afgebeeld. Dit bijzondere portret was enige tijd in de omgeving van Rembrandt's *Nachtwacht* (1642) te bewonderen in de eregalerij in het Rijksmuseum te Amsterdam, waar het in bruikleen was gegeven door Museum van Loon te Amsterdam. Molenaer was eveneens een gevierd tekenaar en enkele etsen van zijn hand bevinden zich in de collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam, het Teylers Museum te Haarlem en het British Museum te Londen.

Lot 10 afgebeeld met omlijsting

Signatuur lot 10

10

10

Jan Miense Molenaer

(Haarlem 1609/1610 - 1668)

Boerderij-interieur met boerenvermaak (ca. 1655)

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 110.6 x 144.7 cm

Herkomst:

- Veiling Sotheby's, Londen, 11 december 1996, lot 229

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 27086.

€ 30.000 - 50.000

11

12

11

Atelier van Joos de Momper II

(Antwerpen 1564 - 1635)

Elias verloekt de kinderen van Betel, die hem om zijn kaalheid bespotten: twee beren verscheuren ze (II Koningen 2: 23-25)

Olieverf op paneel, 46.5 x 63.2 cm

Herkomst:

- Galerie Georges Giroux, Brussel, no. 467

- Collectie GE Artesia, Nederland

N.B.:

Een vergelijkbaar werk van de hand van Joos de Momper II staat geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 239023.

€ 2.000 - 3.000

12

Omgeving van Gillis van Tilborgh

(Brussel 1615/1635 - 1675/1681)

Pan eyren

Gedateerd 1645 en getiteld l.b.

Olieverf op paneel, 35.7 x 44.9 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

13

13

Gerrit Berckheyde

(Haarlem 1638 - 1698)

Elegant gezelschap te paard met een ruïne op de achtergrond

Resten signatuur m.o.

Olieverf op doek, 34.2 x 44.3 cm

Herkomst:

Collectie, België

€ 6.000 - 8.000

14

15

14

Théodore Gérard

(Gent 1829 - Laken 1895)

Scène de famille

Gesigneerd en gedateerd 1865 r.o.

Authenticiteitsverklaring door de kunstenaar verso

Olieverf op paneel, 56.5 x 70.8 cm

Herkomst:

- Veiling Sotheby's, Londen, 16 november 1994

- Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 3.000

15

Mari ten Kate

(Den Haag 1831 - Driebergen 1910)

The magpie

Gesigneerd l.o.

Aquarel op papier, 25.7 x 36.3 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 3.000

16

16

Herman ten Kate

(Den Haag 1822 - 1891)

De kleinste zingt het mooiste lied

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 35.7 x 56 cm

N.B.:

Met stempel Alex Posony, Wenen, verso.

€ 3.000 - 5.000

17a

17b

18

19

17

Cornelis Kruseman

(Amsterdam 1797 - Lisse 1857)

a) Portret van Francisus Antonius Basse (1775-1839)

Gesigneerd en gedateerd 1826 r.m.

Olieverf op doek, 77.9 x 62.8 cm

b) Portret van Charlotta Theodora Schneither (1787-1860)

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 77.9 x 63.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

De portretten van dit echtpaar worden opgenomen in de te verschijnen digitale oeuvrecatalogus *Cornelis Kruseman* welke wordt samengesteld door mr.dr.s. Eva Geudeker van het RKD.

(2x)

€ 1.500 - 2.500

18

Eduardo Tofano

(Napels 1838 - Rome 1920)

Donna con ventaglio

Gesigneerd en gedateerd 77 r.b.

Aquarel op papier, 32.4 x 24.9 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

19

Wouterus Verschuur

(Amsterdam 1812 - Vorden 1874)

De aankomst van de cavaleristen

Gesigneerd en gedateerd 1832 l.m.

Aquarel en bruine inkt op papier, 23.3 x 31 cm

€ 1.000 - 2.000

20

21

20

Omgeving van Joris van der Haagen

(Arnhem 1615 - Den Haag 1669)

Gezicht op Kasteel Ilpenstein te Ilpendam

Olieverf op doek op paneel, 17,2 x 27,4 cm

Herkomst:

- Collectie de heer P. de Graeff (1638-1707), Amsterdam

- Via vererving naar de huidige eigenaar

N.B. I:

Geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 241780.

N.B. II:

Kasteel Ilpenstein was gelegen ten noorden van Amsterdam en werd in 1622 gebouwd door Volckert Overlander, burgemeester en schepen van de stad Amsterdam. Via vererving kwam het kasteel in handen van het Amsterdamse regentengeslacht De Graeff. Pieter de Graeff, heer van Purmerland en Ilpendam en kasteelheer van Ilpenstein, was bewindhebber van de Verenigde Oost-Indische Compagnie en bewoonde het kasteel en huide hier zijn kunstcollectie.

€ 1.000 - 2.000

21

Cornelis Pronk

(Amsterdam 1691 - 1759)

*Gezicht op Kasteel Ilpenstein te Ilpendam, met op de voorgrond een jachtgezelschap*Gesigeneerd l.o. en met opschrift *Ilpestein; 't Hof tot Ilpendam m.o.*

Pen in bruin, gewassen, 21,7 x 28,2 cm

Herkomst:

- Collectie de heer P. de Graeff (1638-1707), Amsterdam

- Via vererving naar de huidige eigenaar

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 241785.

€ 600 - 1.000

LODEWIJK
JOHANNES
KLEIJN

Lodewijk Johannes Kleijn verwierf bekendheid met zijn winterlandschappen en bevroren wateren, waarin schaatsende en sleënde figuurtjes zich voortbewegen op het spiegelende ijs. Daarnaast maakte Kleijn zomerse rivier- en strandgezichten waarin hij het zonnige licht van een zomerdag raak wist te treffen. Zijn panoramische landschappen tonen zijn opmerkelijke hand in het verbeelden van de rustige en kalme sfeer, het karakteristieke landschap van de negentiende eeuw.

Al op jonge leeftijd was Lodewijk Johannes Kleijn een vlijtige beoefenaar van de kunsten. Kleijn werd geboren in de stad Loosduinen, vlakbij Den Haag. Er is weinig bekend over zijn jonge jaren, maar hij moet een veelbelovend kunstenaar zijn geweest om in de jaren dertig toegelaten te worden tot de studio van meesterschilder Andreas Schelfhout (1787-1870) te Den Haag. Schelfhout stond destijds en staat heden ten dage bekend als één van de belangrijkste landschapskunstenaars van de romantiek.

Lodewijk Johannes Kleijn werd door Schelfhout ingewijd in de geheimen der landschapsschilderkunst. De onderwerpen, de compositie en het coloriet van zijn schilderijen tonen aan dat hij een talentvol en volgzaam leerling van zijn leermeester was. Kleijn had een uitstekend gevoel voor compositie en een natuurlijk vermogen om het landschap om te zetten in een artistieke interpretatie. Na zijn leertijd wist hij ideale zomer- en winterlandschappen te componeren en de Nederlandse traditie van de landschapsschilderkunst voort te zetten, zowel op doek als op papier.

Jonge kunstenaars wilden maar al te graag in de leer bij meester Schelfhout, echter werden slechts een beperkt aantal talentvolle leerlingen toegelaten in zijn atelier. Kleijn was in diens studio in het gezelschap van Johan Barthold Jongkind (1819-1891) en Charles Leickert (1816-1907), beide geroemd om hun romantische meesterwerken. Het voornaamste wat deze leerlingen volgens het eigentijdse blad *Kunstchronijk* (1871) van Schelfhout hebben opgestoken was zijn *“zucht, om den rijkdom der natuur op te merken, zijn minutieuze opmerking van kleurtjes in planten, in mossen, in alles wat hij van Nederlands rijke natuur beoefende. De door waarheidsliefde gedreven natuurstudie is van grote invloed geweest op de kunstontwikkeling in ons land, getuige de leerlingen die hij gevormd heeft.”*

De aantrekkelijkheid van het negentiende-eeuwse landschap ligt in de volmaakte toepassing van het toen geldende esthetische ideaal: 'Eenvoud, Waarheid en het Eeuwig Schone'. In de werken van Kleijn werden de natuur en het 'eerlijke' landelijke leven tot ideaal verheven. De landschappen zijn bedrieglijk natuurgetrouw geschilderd, zonder een exacte weergave van de natuur te zijn en vormen een samenstelling uit de mooiste delen der werkelijkheid. In zijn winters geen verdrinkende schaatser in een wak of kleumende figuren op het ijs, maar vrolijk zwierende lieden, gemoedelijke tafereel-

tjes bij een slede en gezellige drukte bij een koek-en-zopientent op zonnige ijsvlaktes.

Rond 1840 maakte Kleijn een studiereis naar Kleef, waar de befaamde schilder Barend Cornelis Koekkoek (1803-1862) zich had gevestigd en waar nu het museum B.C. Koekkoek-Haus is gehuisvest. Schelfhout en Koekkoek waren de hoogst gewaardeerde landschapsschilders van hun tijd; Schelfhout werd geroemd om zijn Hollandse panorama's en ijsgezichten en Koekkoek excelleerde in bos- en berglandschappen, gestoffeerd met eeuwenoude bomen. Kleijn wist zijn grote voorbeelden uitstekend samen te brengen.

Kleijn was al tijdens zijn leven een zeer gewaardeerde en succesvolle kunstenaar en zijn werk werd dan ook tentoongesteld in Den Haag en Amsterdam tussen 1842 en 1894. Wie de lijsten van de Tentoonstellingen van Levende Meesters bestudeert, de belangrijkste nationale tentoonstellingen uit die tijd, komt daarin tientallen schilderijen van Kleijn tegen. De Tentoonstellingen van Levende Meesters geven een duidelijk inzicht in de negentiende eeuwse Nederlandse schilderkunst, een betere kwalificatie is nauwelijks denkbaar. Zijn werken zijn zorgvuldig en met veel oog voor detail geschilderd en vonden gretig aftrek in de rijke middenklasse in wiens huizen de schilderijen een ereplaats kregen.

Kleijn was een Haagse schilder bij uitstek. Hij zocht zijn onderwerpen vooral in en om zijn woonplaats Den Haag en schilderde hier voortreffelijke ijsgezichten. De Koek-en-zopientent was onlosmakelijk verbonden met deze ijsskoude winterdagen; een tent bestaande uit drie stokken, een zeildoek en een lege fles als uithangbord. Zopie komt van 'soope', een slokje, waarmee men doelde op een borreltje, de enige warmtebron op het ijs. De wet over de verkoop van drank betrof de verkoop op land en water, echter niet op het ijs, waardoor deze vrij kon plaatsvinden. Menig schaatser verloor dan ook zijn evenwicht op het ijs, zoals beschreven door Constantijn Huygens: *“Al was het ijs zes keer zo breed, men bleef er niet op staan.”*

Dat de koek-en-zopie verkoper een onmiskenbare rol speelt komt ook duidelijk naar voren in *De Lof der Jeneever* van dichter Robert Hennebo:

*“Thans roept 'r weêr een and're Vent,
Za wakker Vrinden, rust een poosje,
Hier is Jeneever uyt het Loosje;
Kom zetje wat op deeze bank,
Her hebje een halfje om een blank;
Jeneever doet het zweeten stillen,
En warmt hen die van koude trillen.”*

22

22

Lodewijk Johannes Kleijn

(Loosduinen 1817 - Den Haag 1897)

Onderzje op een nazomermiddag in het rivierlandschap

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 39 x 53.9 cm

Herkomst:

- Leslie Smith Gallery, Den Haag (jaren 1980)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 4.000

23

23

Lodewijk Johannes Kleijn

(Loosduinen 1817 - Den Haag 1897)

Ijsgezicht met koek-en-zopie-tent en de stad Dordrecht in het verschiet

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 55.5 x 74 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

P.A. Scheen, *Honderd jaren Nederlandsche schilder- en teekenkunst.**De romantiek met voor- en natijd (1750-1850)*, Den Haag, 1946,

afb.nr. 254 (afb.)

€ 8.000 - 12.000

24

24

Nicolaas Johannes Roosenboom

(Schellingwoude 1805 - Assen 1880)

Schaatsers op het ijs bij het vallen van de avond

Gesigineerd r.o.

Olieverf op doek, 30.8 x 41.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 3.000 - 5.000

25

Lot 25 afgebeeld met omljsting

25

Nicolaas Johannes Roosenboom

(Schellingwoude 1805 - Assen 1880)

Schaatsers bij een koek-en-zopie-tent met de stad Dordrecht op de achtergrond

Gesigneerd m.o.

Olieverf op doek, 62.3 x 93.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 6.000 - 10.000

26a

26b

26

Jacob Jan Coenraad Spohler

(Amsterdam 1837 - 1894)

a) Zomers riviergezicht met figuren nabij Oudewater

Gesigneerd met initialen I.o.

Olieverf op paneel, 15,6 x 12,3 cm

b) Winters ijsgezicht met schaatsers en molen

Gesigneerd met initialen I.o.

Olieverf op paneel, 15,6 x 12,4 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

(2x)

€ 2.500 - 3.500

27

27

Jan Jacob Spohler

(Nederhorst den Berg 1811 - Amsterdam 1866)

Ijsvertier bij de molens met schaatsers met een duwslede en bij een koek-en-zopie-tent met Dordrecht in het vershiet

Gesigneerd en gedateerd 59 l.o.

Olieverf op doek, 62.4 x 84.2 cm

Herkomst:

- Leslie Smith Gallery, Den Haag (jaren 1980)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 10.000 - 15.000

28

28

Jacob Jan Coenraad Spohler

(Amsterdam 1837 - 1894)

Varen door de grachten

Gesigneerd met initialen l.o.

Olieverf op paneel, 21.8 x 16.8 cm

€ 1.000 - 1.500

29

29

Jan Jacob Spohler

(Nederhorst den Berg 1811 - Amsterdam 1866)

Riviergezicht met schepen en twee wasvrouwen

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 25.2 x 33.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Frankrijk

€ 1.500 - 2.500

30

Johannes Franciscus Spohler

(Rotterdam 1853 - Amsterdam 1923)

Palmgracht te Amsterdam

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 19 x 14.7 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 4.000 - 6.000

31

32

31

Herman Henry op der Heijde

(Amsterdam 1813 - 1857)

De thuishaven

Gesigneerd en gedateerd 1846 m.o.

Olieverf op paneel, 43.2 x 61.6 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Pieter A. Scheen, Den Haag
- Veiling Christie's Amsterdam, 24 april 2001, lot 195
- € 1.000 - 3.000

32

Salomon Leonardus Verveer

(Den Haag 1813 - 1876)

Wasvrouwen bij een beek nabij een kasteel (ca. 1836-1838)

Gesigneerd l.m.

Olieverf op paneel, 25.2 x 31 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Nederland
- € 2.000 - 4.000

33

33

Salomon Leonardus Verveer

(Den Haag 1813 - 1876)

Hollands riviergezicht met figuren in boten bij winderig weer (ca. 1836-1838)

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 44.9 x 58.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel J. Goudstikker, Amsterdam (incl. documentatierapport)
- Collectie K. Dillman, Keulen (1944)
- Particuliere collectie, Nederland
- Via vererving naar de huidige eigenaar

€ 4.000 - 6.000

34

34

Salomon Leonardus Verveer

(Den Haag 1813 - 1876)

Hollands rivierlandschap met veerpont en figuren bij een kasteel (ca. 1836-1839)

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 64.8 x 81.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Verveer was een succesvolle Haagse kunstschilder en behoort tot de belangrijkste kunstenaars uit de Hollandse romantiek. Hij won met regelmaat prijzen en erbetonen en nam deel aan vele internationale kunsttentoonstellingen. Aanvankelijk schilderde Verveer havengezichten en rivierlandschappen, maar ging zich vervolgens ook toeleggen op stads- en dorpsgezichten en visserstafereien in vissersdorpen als Scheveningen en Katwijk aan Zee. In de periode dat dit schilderij vervaardigd werd, deelde de kunstenaar een atelier met Wijnand Nuijen (1813-1839) en Antonie Waldorp (1803-1866) op het Haagse Binnenhof in de Loterijzaal, tegenwoordig de Ridderzaal. Een vergelijkbaar werk, gedateerd 1841, bevindt zich in de collectie van het Rijkmuseum Twenthe te Enschede.

€ 6.000 - 8.000

35

35

Wijnand Nuijen

(Den Haag 1813 - 1839)

Besneeuwd kerkplein met figuren

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 78.8 x 94.6 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

H. Dinkelaar e.a., *Wijnand Nuijen en zijn vrienden. Speurtocht in de Hollandse romantiek*, Stichting Leids Kunsthistorisch Collectief, Leiden, 1993, pag. 38 (afb.)

N.B.:

Inclusief bovengenoemde publicatie.

€ 8.000 - 12.000

36

36

Oene Romkes de Jongh

(Makkum 1812 - Amsterdam 1896)

Winters stadsgezicht

Gesigineerd m.o.

Olieverf op doek, 43.5 x 35.1 cm

€ 2.000 - 4.000

37

Oene Romkes de Jongh

(Makkum 1812 - Amsterdam 1896)

Een winters straatje

Gesigineerd r.o.

Olieverf op doek, 86.5 x 70.4 cm

Herkomst:

- Veiling Galerie Moderne, Brussel, 14 oktober 2015, lot 209
(incl. kopie aankoopnota)

- Particuliere collectie, Brussel

€ 3.000 - 5.000

ANDREAS
SCHELFHOUT

Andreas Schelfhout zette samen met Barend Cornelis Koekkoek de toon in het schilderlandschap van de Hollandse romantiek. Naast een befaamd landschapsschilder was Schelfhout eveneens een begaafd etser en tekenaar, maar velen zullen hem kennen van zijn panoramische landschappen. Hij vond zijn inspiratie in het werk van de Hollandse landschapsschilders uit de zeventiende eeuw, waaronder Jacob van Ruysdael (1629-1681).

Schelfhouts overlijden op drieëntachtigjarige leeftijd was schokkend nieuws in de landelijke dagbladen uit die tijd: “..heden hoorde gansch Nederland met verslagenheid de tijding; de grijze Schelfhout is niet meer!” Al tijdens zijn leven genoot de kunstenaar veel bewondering en aanzien, waardoor het kunstminnend publiek met grote verslagenheid reageerde. Schelfhout werd beschouwd als een groot en niet te evenaren talent voor komende generaties. De in Den Haag geboren Schelfhout was de zoon van een Gentse lijstenmaker. Aanvankelijk werd van hem verwacht in de voetsporen van zijn vader te treden en tot ambachtsman te worden opgeleid. De jonge Schelfhout had echter andere verlangens en besteedde zijn vrije tijd aan tekenen. Zijn talent bleef niet onopgemerkt en als jongeling mocht hij dan ook in de leer bij Johannes Breckenheijmer (1741-1805), de decoratieschilder van de Haagse Schouwburg. Vanaf dat moment kwam zijn ontwikkeling in een stroomversnelling en openbaarde zich een uitzonderlijk schildertalent.

Schelfhout was vier jaar werkzaam in het atelier van Breckenheijmer die hem onderwees in zowel de praktische als de theoretische beginselen van de schilderkunst. Naast Breckenheijmer was moeder natuur zijn grootste leermeester. Door middel van nauwkeurige observatie bleek Schelfhout steeds beter in staat zijn artistieke bevindingen te uiten. De kunstenaar bezat het vermogen om de natuur in al haar eenvoud en schoonheid op een authentieke en krachtige wijze naar het dock te vertalen. Hij liet zich hierbij inspireren door zijn bekende zeventiende eeuwse voorgangers en spitste zich in zijn schilderstukken volledig toe op de landschapsschilderkunst. In zijn ijver en streven naar volmaaktheid ontwikkelde hij zich in een kort tijdsbestek tot een gerenommeerd kunstenaar. In 1819 behaalde hij op een concours te Antwerpen de 'Grote Medaille der Koninklijke Maatschappij' om vervolgens met een gouden medaille te worden bekroond in Gent. De bekroning met een gouden medaille vormde een uitzonderlijke blijk van herkenning, daar een zilveren onderscheiding de gewoonte was. Het duurde niet lang voordat Schelfhout bekend stond als de beste kunstschilder van Nederland en België, voormalig Noord- en Zuid-Nederland. Genootschappen en verenigingen omarmden hem als een van hun meest prominente leden en in februari 1839 werd hij door Koning Willem I benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

Caspar David Friedrich (1774-1840), Joseph Mallord William Turner (1775-1851) en Eugène Delacroix (1798-1863) worden beschouwd als de internationale boegbeelden van de romantiek uit de negentiende eeuw, dankzij hun imponerende onmetelijke landschappen en aangedikte uitdrukking van de menselijke geestestoestand. Kunstenaars zetten zich af tegen de heersende

normen en waarden van het koele en afstandelijke classicisme. Deze verandering vond in ieder land op een geheel eigen manier plaats, afhankelijk van het nationale, sociale en culturele klimaat. Internationaal gezien stonden het gevoel en de persoonlijke beleving van de werkelijkheid ten alle tijden voorop, de Hollanders gaven geheel eigen een minder dramatische invulling aan de romantiek. Een verklaring in het verschil van stijl van de Nederlandse kunstenaars ten opzichte van die uit de rest van Europa zou de typisch Hollandse nuchterheid van de opdrachtgevers kunnen zijn. In de negentiende eeuw werden de gevoelens en bezigheden van de gewone, burgerlijke man onderwerp van schilderijen en is vooral het dichtbijge, huiselijke geluk een geliefd onderwerp. De schilderijen vormden inkijkjes in het dagelijks leven; van ijspret, familietwist, vissers aan het werk rond hun boten tot panoramische Hollandse landschappen.

De kunstenaars van de romantische schildersschool muntten uit in techniek en vervaardigden pittoreske en sublieme pareltjes. Over het algemeen overheersen de oneindige wolkenluchten met subtiele en intense kleurschakeringen, waarbij Andreas Schelfhout domineerde als meester-vertolker van het Hollandse landschap. Zijn schoonzoon, Wijnand Nuijen (1813-1839) wordt door de kenners ook vaak aangewezen als de meest exemplarische romanticus van allen. Maar de virtuositeit van Schelfhout is in de Hollandse romantiek onovertroffen. Schilders als de familie Koekkoek en Lodewijk Johannes Kleijn (1817-1897) kwamen dicht bij hem in de buurt, toch kan niemand de meester van het Hollandse ijsgezicht in artistieke en vakbekwaamheid de loef afsteken. Indien Nuijen een langer leven was geschonken, had alleen hij mogelijk de kans gehad zijn leermeester naar de kroon te steken.

Het werk van Andreas Schelfhout geniet ook vandaag de dag nog grote bewondering en munt uit in vakkundigheid en variatie binnen zijn genre. De toets van de meester is te herkennen in de verfijnde penseeltechniek, de harmonie van kleuren en subtiele schakeringen in combinatie met zijn eigenzinnige stofuitdrukking. Zijn strand- en zeegezichten zijn uitzonderlijk van kwaliteit en zijn winterlandschappen zijn niet te evenaren. Het ijs in de schilderijen ziet er ogenschijnlijk realistisch en haast transparant uit. De sneeuw is zo levensrecht dat de toeschouwer zichzelf bijna te midden van een gure sneeuwvlaag waant bij het zien van de voorstelling. Hij legde zich niet alleen toe op het schilderen van landschappen van eigen bodem. Buitenlandse voorstellingen maakten ook deel uit van zijn oeuvre. Hij werkte aan de hand van schetsen en voorstudies die hij in de jaren dertig van de negentiende eeuw maakte tijdens zijn reizen door Frankrijk, Engeland, België en Duitsland. De erfenis van Schelfhout is in de loop der tijd uitgewaaid over de hele wereld: van Europa en Rusland tot in de Verenigde Staten. Werken van de hand van Schelfhout bevinden zich in collecties van diverse musea binnen en buiten Nederland, zij het niet geheel zonder risico. Zo woedde in 1864 een grote brand in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. Dankzij de hulp van een aantal stadsbewoners, konden drie schilderijen van Schelfhout ternauwernood worden gered.

38

38

Andreas Schelfhout

(Den Haag 1787 - 1870)

Maanverlicht landschap

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 18.6 x 22.7 cm

Herkomst:

- Collectie G.R. baron van Voorst tot Voorst, Zwolle

- Particuliere collectie, Nederland

€ 3.000 - 5.000

39

39
Andreas Schelfhout
 (Den Haag 1787 - 1870)
Panoramisch landschap met figuren en vee bij Haarlem
 Gesigneerd en gedateerd 1839 r.o.
 Olieverf op pannel, 34.9 x 43.6 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Nederland
 Tentoonstelling:
 Dennis Vanderkar Gallery, Londen, *Exhibition of fine nineteenth century paintings: the Dutch romantic school*, 19 februari - 17 maart 1962

N.B. I:
 Geregistreerd bij het RKD onder kunstwerknr. 235306.

N.B. II:

De Haagse landschapschilder Andreas Schelfhout had een grote voorliefde voor het landschap in de omgeving van Haarlem. Al vrij vroeg, vanaf 1820, liet hij zich door dit glooiende schilderachtige gebied met fraaie vergezichten inspireren. Schelfhouts zomerlandschappen met de omgeving van Haarlem als onderwerp staan in de traditie van het oeuvre van de zeventiende eeuwse landschapschilder Jacob van Ruysdael (1628/1629-1682). Het oer-Hollandse landschap rondom Haarlem was favoriet bij schilders uit de Hollandse romantiek, aangezet door Schelfhout. De Ruïne van Brederode nabij Santpoort-Zuid, waar eens het zo statige kasteel Brederode stond, werd eveneens als schilderachtig beschouwd. Het kasteel werd door Willem I van Brederode gesticht in de tweede helft van de dertiende eeuw. In de negentiende eeuw werd het bouwwerk in opdracht van de Nederlandse staat gerestaureerd en werd daarmee het allereerste Rijksmonument in de Nederlandse geschiedenis.

€ 12.000 - 15.000

40

41

40
Johannes Franciscus Hoppenbrouwers
 (Den Haag 1819 - 1866)
Het onderonsje op het ijs bij de molen
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op paneel, 26.1 x 35.7 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Nederland
 € 1.000 - 2.000

41
Augustus Knip
 (Amsterdam 1819 - Baden-Baden 1859/1861)
Schapenfamilie in de lente
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op doek, 63.8 x 78.6 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Nederland
 € 800 - 1.200

42

43

42

Elias Pieter van Bommel

(Amsterdam 1819 - Wenen 1890)

Figures bij de Koornmarktspoort bij de IJssel te Kampen (ca. 1870-1873)

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 26.3 x 39.8 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

De Koornmarktspoort is een stadspoort in de stadsmuur van Kampen, de oudste van Nederland. De achterzijde van de poort grenst aan de Koornmarkt en de voorzijde aan de IJssel, waar het deel uitmaakt van het beroemde Kamper IJsselfront.

€ 2.500 - 3.500

43

Carel Jacobus Behr

(Den Haag 1812 - 1895)

Stadhuis van Delft

Gesigneerd en gedateerd 1878 r.o.

Olieverf op doek, 48.7 x 60.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.000

44

45

44

Pieter Lodewijk Francisco Kluver
 (Amsterdam 1816 - 1900)
Zomers landschap met koeien bij een boerderij
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op paneel, 21.5 x 29.4 cm
 € 1.000 - 2.000

45

Johannes Hermanus Barend Koekkoek
 (Amsterdam 1840 - Hilversum 1912)
Het onderonsje
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op paneel, 18.4 x 26.3 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Nederland
 € 800 - 1.200

46

47

46

Joseph Bles

(Den Haag 1825 - 1875)

Bedrijvigheid op de kade te Antwerpen

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op paneel, 22 x 29.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.000 - 1.500

47

Maximiliaan Leonard Kitzinger

(Frankfurt am Main 1811 - Angerlo 1882)

Een zomerse bries

Gesigeneerd en gedateerd 1854 r.o.

Olieverf op doek, 48.5 x 64.4 cm

Herkomst:

- Veiling Phillips, Londen, 4 april 2000, lot 2

- Particuliere collectie, Verenigd Koninkrijk

€ 1.200 - 1.800

48

49

48

Petter Gabriel Wickenberg

(Malmö 1812 - Pau 1846)

Kinderen op het ijs

Gesigineerd en gedateerd 1839 r.o.

Olieverf op doek, 51.6 x 71 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.500

49

Willem Weissenbruch

(Den Haag 1864 - Aerdenhout 1941)

Een zonnige dag op het strand bij Katwijk aan Zee

Gesigineerd l.o.

Olieverf op doek, 31.9 x 52.7 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

50

Nicolaas Bastert

(Maarsseveen 1854 - Loenen aan de Vecht 1939)

"Herfst"

Gesigineerd l.o.

Gesigineerd en getiteld op spieraam

Olieverf op doek, 75.8 x 100.7 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

L. de Jonge, *Nicolaas Bastert. Vechtschilder*, Repro-Holland B.V.,

Alphen aan den Rijn, pag. 65 (afb.) en pag. 105 (no. 194)

€ 2.000 - 4.000

50

51

52

51

Nicolaas Bastert

(Maarsseveen 1854 - Loenen aan de Vecht 1939)

Gezicht op de Vecht

Gesigineerd l.o.

Olieverf op doek, 40.6 x 61 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

52

Nicolaas Bastert

(Maarsseveen 1854 - Loenen aan de Vecht 1939)

Namiddag aan de Vecht

Gesigineerd r.o.

Olieverf op doek op paneel, 37.3 x 65.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Tentoonstelling:

Pulchri Studio, Den Haag, *Eere-tentoonstelling N. Bastert*, 7 maart - 29

maart 1934

€ 800 - 1.200

WILLEM ROELOFS

Voorloper van het Nederlands impressionisme

Na de romantische en classicistische stijl van het begin van de negentiende eeuw, vormden de schilderijen van Willem Roelofs een vernieuwing in de schilderkunst. Net als de leden van de School van Barbizon schilderde Roelofs *en plein air*. Hij wist als geen ander zijn landschappen met een buitengewone raakheid en mate van virtuositeit uit te voeren. Zo wordt hij tegenwoordig dan ook beschouwd als de voorloper van het Nederlands impressionisme en een schilder die van onmiskenbaar belang is geweest voor de ontwikkeling van de Haagse School.

Willem Roelofs werd in 1822 geboren in Amsterdam als de oudste zoon van de steenfabrikant Otto Willem Roelofs en zijn vrouw Wilhelmina Carolina Pronkert. Al op zeer jonge leeftijd beoefende Roelofs de tekenkunst; een overgeleverd kinderschrift met tekeningen duidde op het ongekende talent dat deze kunstenaar op achtjarige leeftijd al bleek te hebben. Het gezin verhuisde naar Utrecht, waar Roelofs zijn eerste tekenlessen kreeg van de minder bekende Abraham Hendrik Winter (1800-1861). Hier vervaardigde hij het eerste bekende geschilderde landschap, daterend uit 1837. Vervolgens verhuisde het gezin naar Den Haag, waar Roelofs in 1840 de mogelijkheid werd geboden om te werken in het atelier van de landschapsschilder Hendrikus van de Sande Bakhuyzen (1795-1860). Samen met zijn leermeester ondernam Roelofs een studiereis langs de Rijn, waar hij zijn eerste olieverfchetsen vervaardigde.

Aanvankelijk bewonderde Roelofs de romantische landschapsschilderkunst van kunstenaars als Barend Cornelis Koekkoek (1803-1862) en Andreas Schelfout (1787-1870). Deze bewondering is dan ook nog altijd zichtbaar in zijn gedetailleerde en dramatische landschappen, gevuld met grote eiken en dreigende wolken. Vaak voegde Roelofs lieflijke figuren toe aan zijn taferelen, die door de grootsheid van de natuur nietig en kwetsbaar leken te worden. In 1847 was Roelofs betrokken bij de oprichting van het schilder-kunstig genootschap *Pulchri Studio*. Vervolgens besloot hij te verhuizen naar Brussel, waar hij een groot gedeelte van zijn leven zou blijven wonen. Ook in Brussel verwierf Roelofs grote successen met zijn Hollandse landschappen. De Belgische Koning Leopold I verwierf zijn werk *Landschap in Gelderland*, waarmee de internationale reputatie van Roelofs definitief werd gevestigd.

Tussen 1820 en 1870 trokken veel schilders uit Parijs naar Barbizon, vlakbij Fontainebleau en de vlakte van Chailly. De schilders maakten werken die bedoeld waren als reactie op de Romantiek en de veelvoorkomende historieschilderstukken. De leerlingen van deze school trokken de natuur in om zodoende zoveel mogelijk werken *en plein air* te produceren. Ze probeerden de natuur zo goed mogelijk weer te geven. Belangrijk hierbij was de ervaringswereld en sfeer die de natuur op het moment zelf kon oproepen. Het was dus niet per definitie de bedoeling om de werkelijkheid te registreren. De leden van de school hadden bovendien veel bewondering voor het realisme dat de Hollandse oude meesters in hun werken wisten te behalen. Belangrijke schilders van de School van Barbizon zijn onder andere Théodore Rousseau (1812-1867), Jean François Millet (1814-1875) en Camille Corot (1796-1875). De schilders van Barbizon waren in veel gevallen ook bekwame graveurs. Er zijn dan ook veel etsen en litho's overgeleverd die ons herinneren aan deze tijd.

Naast kunstenaars uit Parijs trokken ook Nederlandse schilders naar Barbizon om deel uit te maken van deze artistieke revolutie.

Willem Roelofs gold hierbij als een van de voornaamste voorbeelden. Na het zien van de werken van de zogenoemde School van Barbizon, brak Roelofs in 1852 definitief met de romantische en classicistische traditie. Niet langer schilderde hij gedramatiseerde en overweldigende landschappen, maar probeerde hij de natuur in impressies en levende lijve vast te leggen. Als een van de eerste Nederlandse kunstenaars trok hij, in navolging van de schilders van de School van Barbizon, er in de zomer op uit om de natuur op deze manier direct als inspiratiebron te gebruiken. Hij maakte vele natuurstudies in olieverf, waterverf, krijt en potlood. Dergelijke studies in de buitenlucht vormden de basis voor Roelofs' grotere, gewoonlijk meer complexe, atelierstukken.

Roelofs ondernam meerdere reizen naar Barbizon, ongeacht de weersomstandigheden trok hij de wijde natuur in om zo de atmosfeer van dat moment vast te leggen. Na zijn reis in 1856 schilderde Roelofs enkel nog impressies van landschappen en taferelen met rietrijke plassen, molens aan de horizon en kleurrijke luchten. Daarnaast reisde hij veel door Nederland, waar hij niet eerder vastgelegde landschappen schilderde, zoals in Abcoude, Leidschendam en Texel. Hiermee is Roelofs niet alleen van groot belang geweest voor de successen van de Haagse School, maar ook voor de internationale schilderkunst.

In 1855 behoorde Roelofs tot de oprichters van de Société Royale Belge des Aquarellistes te Brussel. Dit genootschap organiseerde tentoonstellingen voor Belgische aquarellisten en was in eerste instantie een besloten genootschap, welke een limiet van twintig leden hanteerde. Naarmate het succes van de jaarlijkse aquarel-tentoonstelling groter werd, groeide ook het aantal leden. Na enige jaren werden hier, mede dankzij Roelofs, ook de schilders van de Haagse School voor uitgenodigd. Daarnaast hield de vereniging er een aparte categorie leden op na, die bestond uit liefhebbers en verzamelaars. In 1876 werd in Den Haag de Nederlandse variant van het gezelschap opgericht: de Hollandsche Teekenmaatschappij.

Roelofs leed een veelbewogen leven. Hij was van groot belang voor de ontwikkeling van de meesters van de Haagse School en de internationale herwaardering van de Nederlandse schilderkunst in de negentiende eeuw. Doordat Roelofs een van de eerste Nederlandse kunstenaars was die op alle vlakke brak met de traditie van de romantiek, heeft hij veel invloed uitgeoefend op kunstenaars die tegenwoordig een grote naam genieten. Zo maakte hij in 1866 kennis met de befaamde Hendrik Willem Mesdag (1831-1915), van wie hij enige jaren leermeester zou worden. Andere gerenommeerde schilders die in de leer zijn geweest bij Roelofs zijn onder andere Alexander Mollinger (1836-1867), Jan Theodoor Kruseman (1835-1895), Paul Joseph Constantin Gabriël (1828-1903) en Frans Smisjaert (1862-1944).

Ook is Roelofs van groot belang geweest voor de schilderscarrière van zijn beide zoons. In 1887 keerde Roelofs terug naar Nederland en vestigde hij zich met zijn gezin in Den Haag. Hoewel zijn gezondheid vanaf 1892 gestaag achteruit ging, bleef hij schilderen. Naast het analyseren van de natuur, bestudeerde en verzamelde Roelofs zijn leven lang ook een uiteenloop aan insecten. Zo maakte hij studies van snuitkevers en schreef hierover in verschillende wetenschappelijke tijdschriften. Hij richtte zelfs de Belgische vereniging voor entomologie op, waarvan hij in 1878 voorzitter werd.

53

53

Willem Roelofs

(Amsterdam 1822 - Berchem 1897)

Le Waal à Zualt-Bommel

Gesigneerd en genummerd 132 r.o. en getiteld l.o.

Getiteld verso

Olieverf op board, 24.2 x 39.5 cm

N.B.:

Waarschijnlijk betreft dit het werk opgenomen in M. van Heteren & R. te Rijdt, *Willem Roelofs, 1822-1897: de adem der natuur*, Thoth, Bussum, 2006, pag. 185, nr. 60, als *De Rijn bij Oosterbeek/ Waal Bommel (schip)*.

€ 4.000 - 6.000

54

55

54

Willem Roelofs

(Amsterdam 1822 - Berchem 1897)

Ferme à Laren, Gooiland - Hollande

Gesigeneerd r.o.

Getiteld verso

Olieverf op doek op paneel, 25 x 41.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 3.000

55

Willem Carel Nakken

(Den Haag 1835 - Rijswijk 1926)

Koeien bij een beek te Dekkersduin

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek op paneel, 23.6 x 34.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Op een etiket verso de annotatie *W.C. Nakken, Rijswijk, In de beek bij Dekkersduin*. Dekkersduin was oorspronkelijk een duingebied in Den Haag. Het bevond zich in de huidige wijk Duinoord, gelegen ten westen van waar tegenwoordig het Vredespaleis staat. Naast Nakken hebben ook andere bekende kunstenaars zoals Jan Hendrik Weissenbruch (1824-1903) en Jacob Maris (1837-1899) zich in Dekkersduin laten inspireren.

€ 1.000 - 2.000

56

56

Johan Hendrik van Mastenbroek

(Rotterdam 1875 - 1945)

Gezicht op Delfshaven

Gesigneerd en gedateerd 1907 l.o.

Gouache, aquarel en krijt op papier, 49.7 x 70.9 cm

Herkomst:

Veiling Christie's Amsterdam, 24 mei 2011, lot 127

€ 3.000 - 5.000

57

58

57

Willem Bastiaan Tholen

(Amsterdam 1860 - Den Haag 1931)

Het echtpaar Tholen met de drieling Arntzenius

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op pancel, 29.2 x 45.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Zoeterijn, Zoeterwoude

- Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.500

58

Willem Witsen

(Amsterdam 1860 - 1923)

Herfstbladeren

Gesigeneerd r.o.

Getiteld op spieraam

Olieverf op doek, 34.8 x 41.7 cm

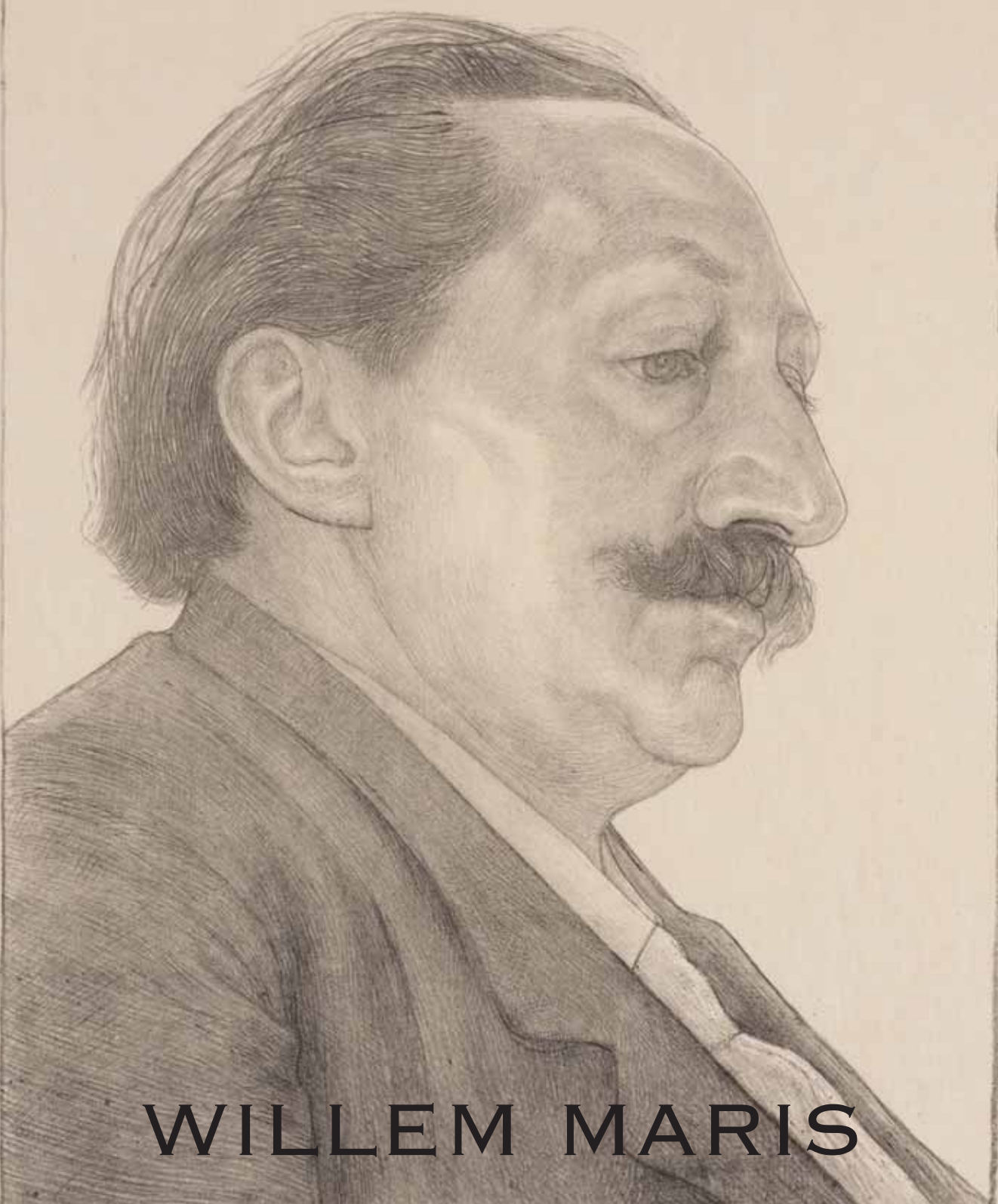
Herkomst:

- Kunsthandel Pygmalion, Maarssen

- Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

v '93

WILLEM MARIS

De familie Maris behoort tot een van de bekendste Nederlandse kunstenaarsfamilies met Mattheus Maris als vader van de drie gebroeders Jacob (1837-1899), Willem en Matthijs (1839-1917). Als meester-drukker bracht hij vaak prenten van werken door befaamde kunstenaars mee naar huis. Met grote bewondering begonnen zijn zonen met het kopiëren van deze meesterwerken en zo ontwikkelden zij zich tot zeer invloedrijke schilders en pioniers van de Haagse School. In het ouderlijk huis werd aan de voorkant een atelier ingericht, achter de drie ramen stond elk een schilders-ezel; voor elke broer één.

Willem Maris was één van de belangrijkste vertolkers van de Haagse School, waarin het vertrouwde beeld van het Hollandse landschap bewaard is gebleven. Het gezin woonde in het centrum van de stad, van waaruit Willem van jongs af aan naar buiten trok om de omgeving te tekenen. De jonge talentvolle Maris groeide uit tot een internationale meester. Al sinds zijn jeugd werkte Maris in de open lucht en naar de vrije natuur, veelal rondom zijn ouderlijk huis. Zijn eerste tekenlessen kreeg hij thuis van zijn oudere broer Jacob, aan de hand van zijn vaders prenten. Willem was grotendeels autodidact, maar volgde op achttienjarige leeftijd tekenles aan de Haagse Academie en ontving daarnaast vele adviezen van de dierenschilder Pieter Stortenbeker (1828-1898). De jonge kunstenaar was vaak te vinden in het Mauritshuis, waar hij de grote meesters kopieerde, met als zijn grote favoriet de dierenschilder Paulus Potter (1625-1654).

Van zijn broers, die een reis door Europa maakten, hoorde de jonge Willem over de Franse schilders van Barbizon. Zij schilderen niet in hun atelier maar in de buitenlucht, wat destijds baanbrekend werd bevonden. Het werken in de vrije natuur beviel ook de jongste Maris en na de verkoop van zijn eerste schilderij reisde Willem naar het Gelderse Oosterbeek. Hier ontmoette hij de kunstenaar Anton Mauve (1838-1888). Over deze later legendarische ontmoeting met Mauve schreef Maris: “...een paar dagen daarna zit ik ergens te schilderen - en daar komt een van die snoeshanen achter me. Nou hé, als je jong bent, vind je dat niet zoo prettig. En plots - daar slaat die vent zijn armen om mij heen en brult: 'Ik zit hier dagenlang te ploeteren met een potloodje - te krabbelen en te krabbelen - en jij hebt het ineens!' Het was Mauve”. De vele daaropvolgende zomers trokken zij samen de natuur in. In Oosterbeek, het Nederlandse Barbizon, ontwikkelde hij zijn eigen stijl.

In 1863 nam Maris deel aan de Tentoonstelling van Levende Meesters, waar het talent van de jonge schilder niet onopgemerkt bleef. Zijn schilderij *Een zinderende zomerdag in de Hollandse polder* ondervond veel waardering. Het ging Maris om het vastleggen van de manier waarop het licht zijn onder-

werpen beroerde en maakte dankbaar gebruik van de eigenaardigheden van de Franse en *plein air* schilders. In 1901 schreef hij in een brief: “Voor zover ik mij herinneren kan, was ik voor mijn twaalfde jaar [...] al in de weilanden aan 't teekenen van koeien [...] ik heb meestal buiten gewerkt, 's zomers in het veld, 's winters in de stallen.”

Aanvankelijk vonden zijn werken in de Haagse kunstwereld enige tegenstand: “Wij waren de revolutionairen. Een tegenwerking dat we hebben gehad. In 't Kurhaus heeft tijdens onze eerste tentoonstelling een pamflet gelegen tegen ons. We werden uitgescholden voor 'moderschilders'. De oude Vogel (behorend tot de oude garde) toonde in een Pulchri-vergadering: ze moeten uitgeroeid worden!”. Na zijn huwelijk moest er brood op de plank komen en vervaardigde Maris in korte tijd veel schilderijen. Bij het deftige en welgestelde Haagse publiek waren Maris' intieme schilderijen zeer in trek. Steeds vaker verdiende men geld aan de koloniën of startte men met succes een eigen onderneming, wat de vraag naar kunst vergrootte. De grote aantrekkingskracht van Maris' werk op deze klanten is vooral in zijn onderwerpskeuze. Met één blik op zijn werk waanden de stadsbewoners zich even buiten en ontsnapten ze aan de drukke dagelijkse bezigheden.

Na het weinig gelukkig eerste huwelijk met Maria Jacoba Visser, hertrouwde hij na haar overlijden met Antonia Gijsberta van Bijlevelt in 1890. Zij was de dochter van de latere directeur van de Fransche Opera in Den Haag (de tegenwoordige Koninklijke Schouwburg). Door dit huwelijk kwam Willem midden in het artistieke en culturele leven van Den Haag te staan. Volgens broer Matthijs hield Willem zich behoorlijk bezig met zijn maatschappelijke status. Hij zou ineens geaffecteerd zijn gaan praten en hij “stuurde nouw en dan een verdommetje naar zijn keel...”, aldus kleinzoon M.H.W.E. Maris in 1942.

Het gezin Willem Maris kende een goed leven. Bevestiging daarvan is de aankoop van het herenhuis aan de Van Lennepweg in 1896, waarvan Willem eerste eigenaar was. In 1899 kocht hij ook de grond aan de overkant en liet daar een half vrijstaand herenhuis bouwen, met een groots atelier in de achtertuin waar hij de sfeer en stemming van het landschap verbeeldde. Willem Maris onderhield een hechte vriendschap met collega-kunstenaars Anton Mauve en Hendrik Willem Mesdag (1831-1915), met wie hij in 1876 de Hollandsche Teeken-Maatschappij oprichtte. Willem was op zijn beurt leermeester van kunstenaar George Hendrik Breitner (1857-1923). Werk van de hand van Willem Maris bevindt zich onder andere in de collecties van het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum te Amsterdam en het Haags Gemeentemuseum.

59

59

Willem Maris

(Den Haag 1844 - 1910)

Ochtendglorie op het boeren erf

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 13.5 x 25.3 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Zweden

€ 1.000 - 3.000

60

Jacob Maris

(Den Haag 1837 - Karlsbad 1899)

Gezicht op de Drommedaris te Enkhuizen (ca. 1885)

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 78.8 x 50.5 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

De Drommedaris is de zuidelijke stadspoort van Enkhuizen en dateert uit 1540. Vanwege het uitzicht over de toenmalige Zuiderzee was het tevens een verdedigingstoren die waakte over de havens van de stad. De oorspronkelijke naam van het gebouw is Zuiderpoort of Ketenpoort. De benaming Ketenpoort verwijst naar de zoutketens ten zuiden van de stad langs de Zuiderdijk, die via deze poort konden worden bereikt. Destijds werd hier zeewater verdampd om het zout te verkrijgen waarmee haring werd geconserveerd, Enkhuizen staat daarom ook wel bekend als de 'haringstad'. De huidige benaming van de toren stamt al uit de begintijd, de lokale bevolking sprak over de 'drommedaris' vanwege de opmerkelijke vorm. In de zomer van 1949 vond hier de eerste tentoonstelling van het Zuiderzeemuseum plaats.

€ 3.000 - 5.000

61

61 verso

61

George Hendrik Breitner

(Rotterdam 1857 - Amsterdam 1923)

Werkpaarden op het bouwterrein (ca. 1896)

Olieverf op paneel, 41.7 x 32.9 cm

Herkomst:

- Veiling Sotheby's, Amsterdam, 17 november 1981, lot 216

- Kunsthandel Van Voorst van Beest, Den Haag

- Veiling Sotheby's, Amsterdam, 28 april 1998, lot 326

N.B.:

Verso een olieverfstudie voorstellende *Waspit*.

€ 4.000 - 6.000

62

Foto: G.H. Breitner - De Stads- en Godshuispolder gezien vanaf de stadsrand bij de Jan Pieter Heijenstraat, 1899

Montage van moderne afdrukken, RKD, Den Haag / Stadsarchief Amsterdam

62

George Hendrik Breitner

(Rotterdam 1857 - Amsterdam 1923)

Na den regen (Bouwtterrein ten noorden van de Overtoom, Amsterdam)

Gesigneerd l.o.

Getiteld op spieraam

Olieverf op doek, 52.1 x 93.4 cm

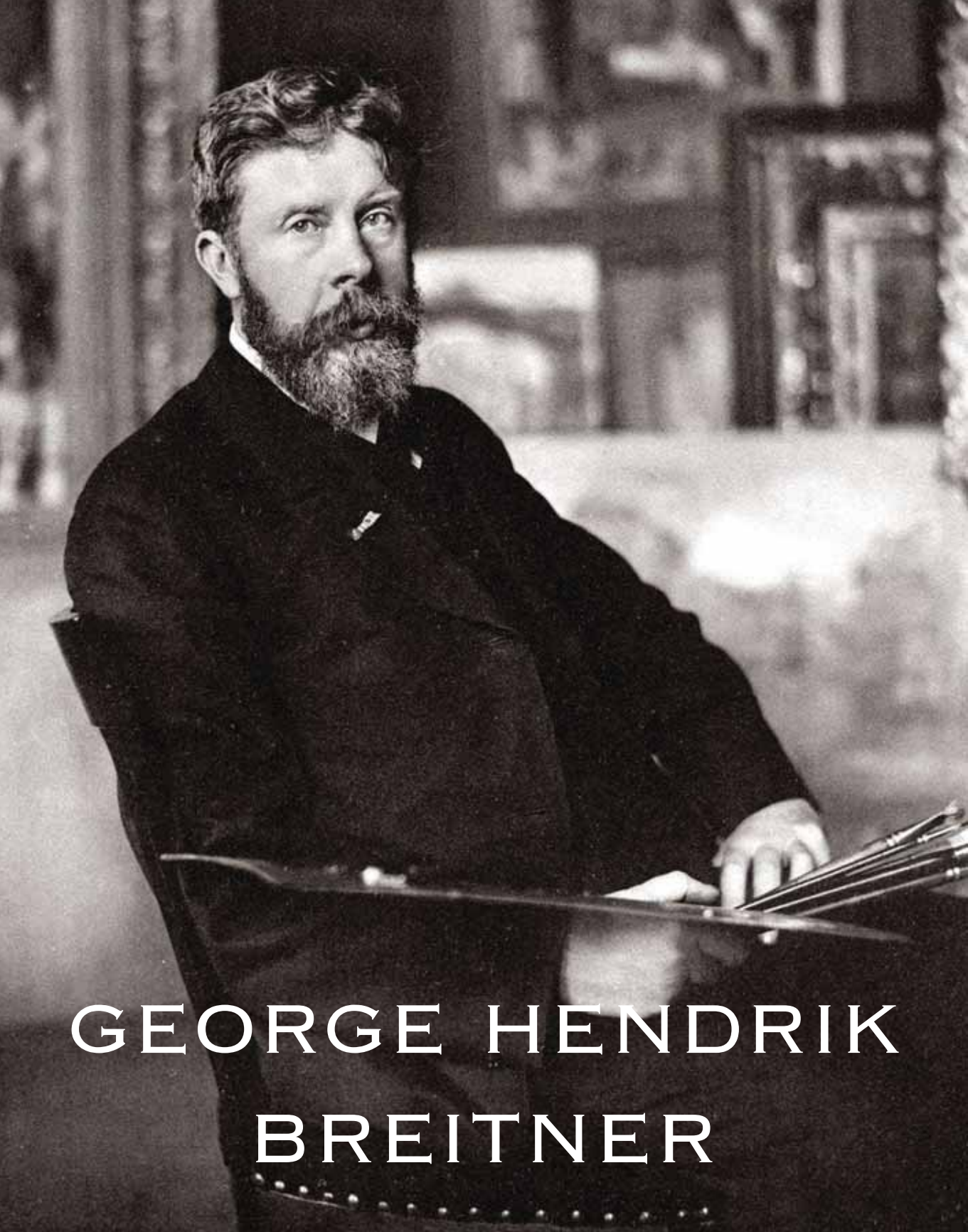
Herkomst:

- Kunsthandel C.M. van Gogh, Amsterdam
- Collectie K. Loeber, Blaricum
- Veiling Sotheby's, Amsterdam, 28 april 1998, lot 306

Tentoonstelling:

Stedelijk Museum, Amsterdam, *Breitner en Amsterdam*, 1947, no. 131

€ 8.000 - 12.000

GEORGE HENDRIK
BREITNER

Breitner staat bekend als kunstenaar van het Amsterdamse stadsleven, maar aanvankelijk verwierf hij bekendheid als schilder van het militaire genre. Al op achtjarige leeftijd tekende hij oorlogstaferelen, waarin paarden en hun met elkaar vechtende berijders keer op keer werden verbeeld. Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) was zeer onder de indruk van zijn talent en vroeg hem dan ook de paarden en de artillerie te schilderen in zijn beroemde panorama.

Paarden hebben in het werk van Breitner steeds een belangrijke rol gespeeld. Van jongs af aan was hij zeer geïnteresseerd in militaire manoeuvres van de cavalerie en gedurende zijn oeuvre bleven deze manoeuvres een belangrijke rol spelen. Zo maakte hij deze ook tot onderwerp van zijn foto's, in een periode, waarin hij het militaire thema in zijn schilderkunst al verwisseld had voor het Amsterdamse stadsleven. Zo fotografeerde hij in de stad de werkpaarden voor de tram, de trekschuit, de karren en de 'aapjes', een Amsterdamse benaming voor de ouderwetse taxi's in het toenmalige stadsverkeer.

Tot 1876 werkte Breitner op het kantoor van de graanfirma Palthe & Haentjes te Rotterdam en bracht hij zijn vrije tijd door met tekenen. Op twintigjarige leeftijd besloot Breitner zich aan te melden bij de Haagse Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen. Al het daaropvolgende jaar gaf Breitner tekenles aan de Leidse avondacademie *Ars Aemula Naturae*, met ondermeer Floris Verster (1861-1927) als zijn leerling. *“Het eenige wat mij altijd bijzonder interesseerde, waren de teekeningen, die hij maakte aan een lessenaar staande, op vellen los papier, paarden met soldaten en kanonnen, die ik soms tersluiks kon bewonderen, want zien liet hij ze nooit.”*, aldus Floris Verster over zijn leermeester.

Breitner vertoonde zich dat jaar op vele tekenavonden in Den Haag, waar hij in de artistieke kringen al vroeg wist op te vallen door een mengsel van bravoure en raadselachtigheid. Dit kwam overeen met zijn snel verworven status van ongeslepen diamant, van geniaal maar instinctief schilder. Zo schreef schilder en criticus G.H. Maris: *“Men behoefde hem maar eens een aquarelletje te zien aanzetten, het blok tussen de enkels, kleur druipend in de rake waarden der aangezette tonen, - en in die van kleurdooervoede natheid het wit van een schort, het blauw van een soldatenpak te zien ontstaan - om in volle bewondering het 'wie doet het hem na' uit te kunnen roepen, de bewondering voor den kleurvirtuoos om wien men geschaard stond.”* Het lidmaatschap van de Haagse kunstenaarsvereniging Pulchri vormde een volgende stap in het kunstenaarsleven, hier raakte Breitner bevriend met kunstenaars Willem de Zwart (1862-1931) en Isaac Israëls (1865-1934).

Op jonge leeftijd raakte Breitner onder de indruk van de Rotterdamse historieschilder Charles Rochussen (1814-1894). Rochussen schilderde vele soldatentaferelen, waarbij zijn grote kennis van historische kostuums en uniformen hem goed van pas kwam. Rochussen koos pas op relatief late leeftijd voor het schildersvak, in de tijd dat hij nog studeerde aan de Koninklijke Academie in Den Haag verkreeg hij al zijn eerste koninklijke opdracht. Rochussen was zeer bedreven in het verbeelden van dieren en zijn koninklijke opdrachten boden talrijke gelegenheden om paarden te tekenen. Op uitnodiging van de koning was Rochussen in de jaren zestig dan ook aanwezig bij grootscheepse militaire oefeningen in Milligen, wat een serie indrukwekkende aquarellen opleverde, een grote inspiratiebron voor Breitner. Rochussen koos niet langer voor het dramatische hoogtepunt, maar het moment vlak daarvoor of erna. Hij verbeeldde de spanning van wat nog komen ging of de chaos achteraf, zo zijn deze historische schilderijen minder afstandelijk dan gebruikelijk was destijds. Net als Rochussen wilde Breitner de vaderlandse geschiedenis op deze wijze verbeelden, met veel paarden en soldaten en liet zich dan ook graag door hem adviseren. In 1880 kreeg Breitner de mogelijkheid een jaar te werken op het atelier van Willem Maris (1844-1910), van wie hij het schilderen in olieverf leerde: zijn kenmerkende vrijere toets, verfbehandeling en grijze atmosferische kleur vonden hier hun oorsprong. In het atelier van Maris verwierf Breitner zijn basis en wist hij vervolgens zijn eigen weg te vinden.

De confrontatie met de realiteit die de werken van Breitner bij de toeschouwer opriepen, werd opgemerkt door tijdgenoot Vincent van Gogh (1853-1890). In juli 1883 bezocht Van Gogh Breitners atelier: *“Tegen de schoorsteen zie ik iets staan, 3 oneindig lange repen, die ik eerst voor zonneblinden hield. Doch bij nadere beschouwing bleken het doeken te zijn in dit formaat. (...), beschilderd met een niet onmystiek toneel, waarschijnlijk uit de Openbaring getrokken, zou men geneigd zijn te menen op 't eerste gezicht. Doch naar ik mij heb laten vertellen zijn het de manoeuvres der artillerie in 't duin.”*

Aan het paardenthema valt de ontwikkeling van Breitner als schilder af te lezen. Gaandeweg ontwikkelde hij zich als een schilder die de verhalende kwaliteiten van zijn schilderijen inruilde voor picturale kwaliteiten, waarbij de tekening en daarmee ook de details, vaak veronachtzaamd werden. Dit werd de kunstenaar in het begin echter niet altijd in dank afgenomen. Toen hij in 1882 de aquarel *De Hoefsmid* instuurde als aanmelding voor de Hollandse Teekenmaatschappij werd Breitner, mede door tegenstemmen van Anton Mauve en Jozef Israëls, afgewezen. Zijn kenmerkende manier van

schilderen stuitte ook op verzet bij critici: *“De kunstenaar moet zich in acht nemen om niet de tekening ter wille van de kleur te verwaarlozen; het valt niet te ontkennen dat de Haagse School in dit opzicht gevaarlijk is voor den beginnenden artist”*, aldus criticus Fred. J. Verheijst.

Al snel sloeg de afkeer om in bewondering. Breitners tafere-len zijn mogelijk een van de eerste werken die de benen van paarden in galop correct weergaf. Zo schreef Willem Witsen, onder zijn criticuspseudoniem Verbechem: *“Zie die heerlijke harmonie van emotionele kleuren, dat warme wit, dat vette metaalgrijs; met noten donkerblauw en sombergeel; die een gereflec-teerd-donkere, gloeiende omgeving met hier en daar een matte lichtveeg. - Het is voor het eerst dat dit schilderij in het openbaar goed te zien is; op de tentoonstellingen waar het geweest is werd het - onbegrepen - in een hoek of te hoog gehangen.”*

Breitner behoorde tot de generatie kunstenaars die de kunst niet langer wilde scheiden van hun levenservaringen, maar in hun werk als echte naturalisten juist de vreugde en het lij-den verbeeldde. De stad en de straat werden niet langer ver-beeld als een levenloos theaterdecor, maar als opeenhoping van menselijke woningen, duizenden vensters. De stadsge-zichten tonen het onvaste licht van de lantaarns, veelvoudig gebroken en weerkaatst in het natte plaveisel, grachten in somber weer en een bonte verscheidenheid aan figuren.

In 1886 verhuisde Breitner naar Amsterdam en bleef hier de rest van zijn leven wonen. Hij deed dit volgens Jan Veth om *“ten eerste de stad zelve met haar grootsche schilderachtigheid, ten twee-de het geestelijk leven onder de jongelui in het toenmalig Amsterdam.”* Met zijn schetsboek, schilderdoos en fototoestel registreerde hij de heiwerkers, arbeiders en sjouwers, de vrouwen uit de binnenstad, de paarden, de grachten en de haven. De kunstenaar schilderde tafere-len waarin de mens als een organisch element wordt opgenomen in een wereld van zware arbeid. Omstreeks 1895 begon hij met het vervaardigen van heiwerken en een jaar later ontstonden de voorstellingen van de doorbraak van de Raadhuisstraat en andere delen van de stad Amsterdam. Het wroeten in de aarde van het binnenste van deze oude stad maakte veel indruk op de kunstenaar.

Als geen andere schilder heeft Breitner het stadsleven rond de eeuwwisseling vastgelegd. De kunstenaar koos zijn modellen uit de lagere klasse: dienstbodes, waspitten, heiwerkers of karrenkruiers. Hun gezichten gaf hij soms met een paar vegen weer, zodat hun ogen en monden niet meer herkenbaar waren, hetgeen de critici destijds maar matig beviel. Met zijn ruige penseelstreken symboliseerde Breitner als het

ware het jachtige, zware leven van de werkende klasse uit die tijd.

In de jaren zeventig en tachtig van de negentiende eeuw groeide Amsterdam uit tot de grootste industriestad van Nederland. In de ene na de andere werkplaats, midden in de Jordaan of in de Jodenbuurt, deed de stoommachine zijn intrede. Meer naar de randen van de stad en langs de havens verschenen de grote fabrieken, die met hun rokende schoorstenen de hoofdstad eindelijk de moderne aanblik boden, waar vooruitstrevende Amsterdammers zo lang op hadden moeten wachten. Van heinde en verre stroomden de nieuwe stedelingen toe, Amsterdam trok vooral niet- of laagge-schoolde arbeiders. Werk was er voor hen in overvloed: in de havens, fabrieken en vooral in de bouw. Juist in die jaren werd gewerkt aan enkele grootschalige projecten zoals het Centraal Station (opgeleverd in 1889) en het Rijksmuseum (voltooid in 1885).

In 1886 meldde Breitner zich - al tamelijk bekend en berucht - aan voor de Rijksacademie in Amsterdam. Tot verbazing van velen werd een van Breitners werken aangekocht voor de collectie van het Rijksmuseum, een eer die zelfs de gebroeders Maris en Anton Mauve destijds nog niet te beurt was gevallen. Ongemakkelijk, onaangepast, maar kleurrijk en beroemd stapte Breitner rond in de Haagse en daarna Amsterdamse kunstwereld. Breitner stond in de kunstwereld bekend als een impulsief, door instinct gedreven gevoels-mens. Hij voldeed aan het kunstenaars cliché door zich soms grillig en onaangepast te gedragen, hetgeen zowel in zijn voordeel als in zijn nadeel werkte. Men bewonderde er de ongepolijste directheid van het originele kunstenaarschap in, dat zich van burgerlijke conventies en vastgeroeste regels niets aantrok.

In 1928 wijdde het Gemeente Museum voor Moderne Kunst te Den Haag en grote overzichtstentoonstelling aan het werk van Breitner. De inleiding van de begeleidende catalogus leidde als volgt: *“Gesproten uit den driftigen drang om van zich zelf te getuigen, door strakgespannen begeerte naar technische vervolmaking beheerscht, op het hoge ideaal van schoonheid uit bedwongen harts-tochtelijkheid gericht, staat het schoone werk van Breitner sterk levend voor ons, slechts het weergeven van de zintuigelijk waarneembare wer-kelijkheid aanvaardend als middel om zich uit te drukken. Zoo is het naturalistisch naar den vorm, naar den geest individualistisch, typische uiting derhalve van negentiende-eeuwse mentaliteit, hoe levend van volle, warme menselijkheid het zijn moge”*. Vandaag de dag, bijna 100 jaar later, zijn het nog steeds deze elementen in het oeuvre van Breitner die zijn werk zo bijzonder maken.

63

63
George Hendrik Breitner
 (Rotterdam 1857 - Amsterdam 1923)
Ruiter te paard
 Gesigneerd r.o.
 Zwart krijt op papier, 23 x 14.4 cm
 Herkomst:
 - Antiquariaat E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam
 - Particuliere collectie, Nederland
 € 800 - 1.200

64

64
Marius Bauer
 (Den Haag 1867 - Amsterdam 1932)
Markt in Biskra
 Gesigneerd r.o.
 Aquarel en gouache op board, 59.3 x 46.6 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Nederland
 € 800 - 1.200

65

65

Nicolaas van der Waay
(Amsterdam 1855 - 1936)

Interieur met weesmeisje

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 80.8 x 61 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam
- Particuliere collectie, Nederland

€ 5.000 - 8.000

66

66

Nicolaas van der Waay
(Amsterdam 1855 - 1936)

Het lezend weesmeisje

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 77.1 x 56.3 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam (inv.no. 4730)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 5.000 - 8.000

67

68

69

70

67

Louis Soenius

(Den Haag 1883 - 1956)

De mooiste pop

Gesigneerd en gedateerd 1931 r.o.

Olieverf op doek, 61.4 x 51.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

68

David Adolph Constant Artz

(Den Haag 1837 - 1890)

De trotse vissersvrouw

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 45.2 x 33.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.000

69

Jan Gerard Smits

(Den Haag 1823 - 1910)

Gezicht op de Prinsengracht met de Noorderkerk, Amsterdam

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 40.1 x 60.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 1.000 - 1.500

71

70

Otto Eerelman

(Groningen 1839 - 1926)

Dahlia's

Gesigineerd r.o.

Olieverf op doek, 60.2 x 45.4 cm

€ 1.000 - 2.000

71

Otto Eerelman

(Groningen 1839 - 1926)

Londen bij Hyde Park

Gesigineerd l.o. en getiteld r.o.

Getiteld verso

Olieverf op doek, 50.5 x 70.8 cm

Herkomst:

- Veiling Otto van Leersum, Groningen, *De nalatenschap van wijlen den heer Otto Eerelman*, 1926, lot 145

- Particuliere collectie, Nederland

€ 6.000 - 10.000

73

72

Anton Pieck

(Den Helder 1895 - Overveen 1987)

Het Lorentje aan het Binnenhof te Den Haag

Gesigeneerd en gedateerd 1963 r.o.

Olieverf op doek, 73.2 x 56.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 5.000 - 8.000

73

Suze Robertson

(Den Haag 1855 - 1922)

De vissersvrouw met kruiwagen

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek, 44.2 x 61.7 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

74

74

Gerhard Arij Ludvig Munthe

(Düsseldorf 1875 - Leiden 1927)

Bomschuiten in de haven

Gesigneerd en gedateerd 22 l.o.

Olieverf op doek op paneel, 28.8 x 22.3 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Zweden

€ 1.500 - 2.500

75

75

Hendrik Willem Mesdag

(Groningen 1831 - Den Haag 1915)

Het lossen van de bomschuit

Gesigneerd r.o.

Aquarel op papier, 27 x 18.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Frankrijk

€ 1.500 - 2.500

76

76

Willem Vaarzon Morel

(Zutphen 1868 - Koudekerke 1955)

Baadsters op het strand

Gemonogrammeerd l.o.

Olieverf op doek, 23.7 x 34.1 cm

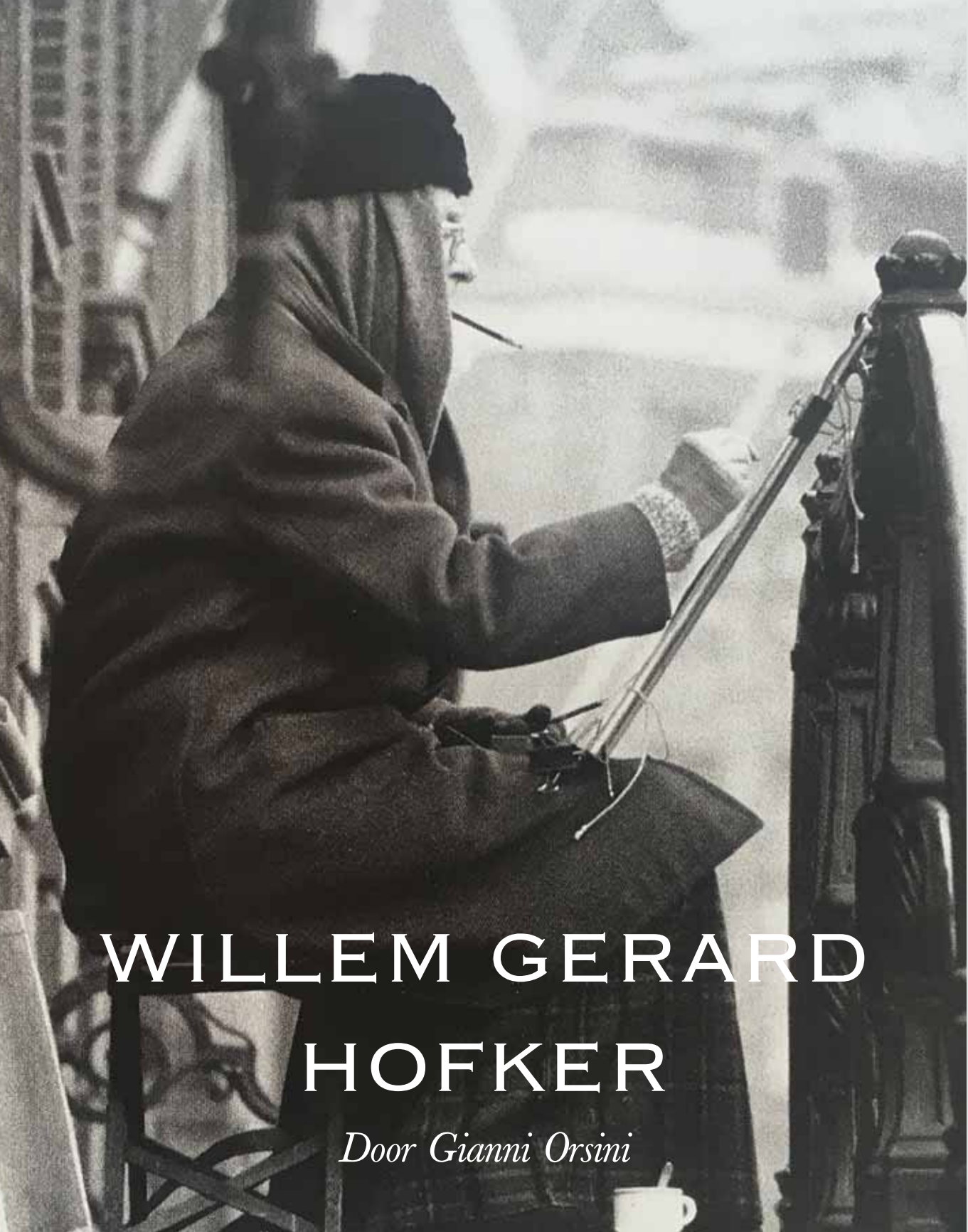
Herkomst:

Afkomstig van familie van de kunstenaar

Literatuur:

A. Beenhakker, *Vaarzon Morel. Een schildersfamilie*, Uitgeverij den Boer/de Ruiter, Vlissingen - Middelburg, 2003, pag. 54 (afb. 36), als *Strandgezicht*

€ 5.000 - 8.000

WILLEM GERARD
HOFKER

Door Gianni Orsini

Willem Gerard Hofker werd in 1902 geboren in Den Haag en meldde zich al op vijftienjarige leeftijd aan bij de Haagse Academie voor Beeldende Kunsten. In 1918 ging hij, op aanraden van zijn peetoom en vooraanstaand kunstenaar Willem Witsen (1860-1923), naar de Academie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Daaropvolgend won Hofker in 1924 de tweede prijs met zijn inzending voor de Prix de Rome en groeide hij in de dertiger jaren van de vorige eeuw uit tot een succesvol kunstenaar.

Hofker verwierf aanvankelijk bekendheid met de tekeningen en schilderijen die hij van 1938 tot 1943 op Bali vervaardigde. In deze allesbepalende periode in zijn carrière lag een groot deel van zijn hart. Hij was zo vervlochten met het werk dat hij op Bali had gemaakt, dat hij het maar moeilijk los kon laten. Hofker (die geen kinderen had) heeft zelfs eens gezegd dat hij de getekende en geschilderde portretten van Balinese meisjes beschouwde als zijn kinderen.

Hofker was een zeer gewaardeerd portrettist, hij verwierf op deze wijze al in de dertiger jaren een goede naam en werd dan ook in 1936 gevraagd om een staatsieportret te schilderen van koningin Wilhelmina. Na deze eervolle opdracht volgden grootse portretten van koningin Juliana en van vele leden uit de adelstand.

Hoewel hij een uitzonderlijk talent had om de blik en het karakter van de geportretteerde te vangen, was het bovenal zijn manier om een vast inkomen te verdienen. Het contact met mensen vond de verlegen kunstenaar lastig en hij 'verschool zich' haast achter zijn schildersezel. Zijn grote liefde lag in het vastleggen van stenen modellen die niet moe of ongeduldig werden: de monumentale grachtengezichten van Amsterdam. Op latere leeftijd vond hij zijn rust en kwam dit meer en meer tot uiting.

Willem Hofker was bescheiden, enigszins cynisch en nogal mensenschuw. Hoewel hij regelmatig reizen maakte door Europa leefde hij een teruggetrokken bestaan, samen met zijn vrouw en steun en toeverlaat Maria. Zijn kunst was zijn grote passie en bij gebrek aan (portret)opdrachten - vooral in de jaren vlak na de oorlog was dit aan de orde - schilderde hij (bloem)stillevens en trok hij regelmatig Amsterdam in om het historisch centrum te tekenen en schilderen. Dagen achtereen kon hij werken aan eenzelfde tekening van een grachtenpand, waarbij hij soms om vier uur 's ochtends opstond om het eerste daglicht in zijn werk te kunnen vangen en tegelijkertijd niet gestoord te hoeven worden door voorbijgangers of auto's.

In de laatste 15 jaar van zijn leven heeft Hofker samen met publicist en Amsterdam-kenner Ton Koot meerdere boeken uitgebracht die de schoonheid van historisch Amsterdam bezingen. *Poorfes van Amsterdam 1480-1880* (1967), *Langs de Amsterdamse Grachten* (1973) en *Amsterdam, wat een stad!* (1981), dat postuum uitkwam, zijn hiervan de bekendste uitgaven. Hofker wilde met deze boeken een ode brengen aan Amsterdam en aan de restauratoren van Monumentenzorg,

“de strijders voor herstel en behoud van de alom erkende schoonheid van Amsterdam.” Ton Koot wist het vlak na Hofker's overlijden treffend te formuleren: *“Hij wil vertolker en verteller zijn, hij wil graag doen zien. Weinigen doen dat zoals hij. Hij is kieskeurig, duldt geen ontsieringen. Geen opschriften, geen ontsierende reclames, ook geen auto's, hij ziet ze eenvoudig niet. Zo zet hij de monumenten op papier of op het doek in hun pure bouwkundige schoonheid. Hij geeft zijn tekeningen de diepte en bezieling, die de fotografische uitbeelding zo vaak moet missen.”* (Ton Koot over Willem Hofker, in *Amsterdam wat een Stad!*, Nijgh en van Ditmar, 1981, blz. 16)

In dit laatste door Hofker geïllustreerde boek zijn maar liefst elf tekeningen van panden aan de Herengracht afgebeeld. De Herengracht is ontstaan aan het begin van de zeventiende eeuw en gelegen tussen het Singel en de Keizersgracht. Het ontleent zijn naam aan de *Heren Regeerders van de stad Amsterdam*. De Herengracht is de tweede van vier grachten die de beroemde Amsterdamse Grachtengordel vormen, welke sinds 2010 op de UNESCO Werelderfgoedlijst is geplaatst. De beroemde Gouden Bocht, waar een aantal van de grootste en meest prestigieuze grachtenpanden van Amsterdam zijn gebouwd, bevindt zich aan de Herengracht, vlakbij het pand dat Hofker schilderde.

Herengracht 500 is gebouwd in 1667, in opdracht van Joan Reynst (1636-1695), heer van Drakenstein en de Vuursche. De gevel telt vier verdiepingen en heeft aan de zijkanten geblokte zandstenen hoeklisenen (de verticale stroken). Het is gebouwd onder een rechte kroonlijst, met hierop een verhoging (attiek) met balustrade. Een eeuw na oplevering, rond 1760, is in opdracht van toenmalig bewoner Gerrit Hooft in deze balustrade het gekroonde alliantiewapen Hooft-Hinlopen aangebracht. Gerrit Hooft (1684-1767) was van 1752 tot zijn dood burgemeester van Amsterdam. Zijn zoon Gerrit trouwde overigens met een dochter van Jonas Witsen, een directe voorvader van Willem Witsen, de peetoom van Willem Hofker.

Naast de burgemeesters, graven, baronnen, maarschalken en consul-generaals hebben vanaf de eerste helft van de 19e eeuw ook bankiers en andere financiële instellingen het pand bewoond. Zo ook de Zwitserse Maatschappij van Levensverzekeringen en Lijfrente te Zürich, tegenwoordig beter bekend als Zwitserleven. In 1915 kochten zij Herengracht 500 voor 290.000 gulden. De Nederlandse vestiging van het bedrijf betrok het kantoor in mei 1952 en ter ere van de opening werd Willem Hofker gevraagd om een 'staatsieportret' van het pand te maken. Het resultaat is uiteindelijk ruim 60 jaar onderdeel geweest van de bedrijfscollectie.

In de traditie van Klinkenberg, Vreedenburg, Breitner, Israëls en vooral Willem Witsen, had ook Willem Hofker een groot respect voor de Amsterdamse grachtengezichten. Hij weet de lucht, het water en de architectuur prachtig te combineren en in de sprankeling van de vroege lentezon tot leven te laten komen. Het schilderij straalt de geïdealiseerde rust uit van de eeuwenoude hoofdstad, waar Hofker zo trots op was.

Foto: Herengracht 500 anno 2016

78

77

Willem Gerard Hofker

(Den Haag 1902 - Amsterdam 1981)

Amsterdam "Herengracht-500"

Gesigneerd en gedateerd 1952 r.o.

Gesigneerd, getiteld en gedateerd 1952 verso

Olieverf op doek, 90.2 x 45.1 cm

Herkomst:

- Collectie Zwitserse Maatschappij van Levensverzekeringen en Lijfrente, Amsterdam en later Zürich

- Particuliere inzender, Nederland

Literatuur:

B. Carpenter, *Willem Hofker - Schilder van Bali*, Pictures Publishers, Wijk en Aalburg, 1993, pag. 205, nr. 567*, als *Herengracht 500*. April 1952.

N.B.:

Het werk werd kort na vervaardiging ingelijst door de befaamde lijstenmaker Heijdenrijk en bevindt zich nog steeds in deze originele lijst.

€ 5.000 - 8.000

78

Willem Dooijewaard

(Amsterdam 1892 - Blaricum 1980)

"En repos"

Gesigneerd r.o.

Gesigneerd en getiteld op spieraam

Olieverf op doek, 101.5 x 51.3 cm

€ 3.000 - 5.000

Schiphol Excellence The art Of fine Parking

U vliegt vanaf Schiphol voor een belangrijke deal, of een kennismaking waar potentie in zit. Onderweg bent u er mentaal al mee bezig. Het laatste wat u wilt, is dat uw gedachten onderbroken worden door allerlei afleidingen. Schiphol Excellence Parking zorgt ervoor dat uw reis sereen van start gaat.

U merkt het al bij aankomst. U rijdt zonder ophoud vanaf de snelweg Schiphol Excellence Parking in, via de korte aanrijroute. De Free Space Signalering leidt u direct naar een vrije plek in de verzorgde en beveiligde garage met 400 zeer ruime parkeerplaatsen. U kunt eerst nog in alle rust gebruik maken van de werkplekken in de wachtruimte, die voorzien is van gratis wifi en vluchtinformatie. Vanuit de wachtruimte loopt u vervolgens direct de terminal in.

Zo kunt u zich bezig houden met het doel van uw reis, zonder onnodige drukte. Want soms zit het mooie van kunst in de afwezigheid van details.

Cornelis Lieste

1817-1861 – Maler des Lichts
Schilder van het licht
21. Februar - 19. Juni 2016

B.C.
Koek
koek
Haus

B.C. KOEKKOEK-HAUS
Koekkoekplatz 1 • Kleve/Kleef • Duitsland
www.koekkoek-haus.de

AAG

Arts & Antiques Group

Gespecialiseerd in het veilen van Kunst, Antiek & Wijnen

Amsterdam | Lekstraat 63, 1079 EM | T: +31-20-3012950 | F: +31-20-3012960

Genève | Rue du Rhône 59-I, CH-1204 | T: +41-22-3103332 | F: +41-22-3120203

Jakarta | Jl. Pasuruan no. 9, 10310 | T: +62-21-3158636 | F: +62-21-39899533

Singapore | 30 Bideford Road # 03-02, 229922 | T: +65-67-372130 | F: +65-67-371859

info@veilinghuisaag.com | www.veilinghuisaag.com

ROUPEBESCHRIJVING

Met de auto vanuit de richting Den Haag

Afslag RAI (S109) - voor de RAI op het Europaplein rechts de Kennedylaan in, derde stoplicht links, derde zijstraat links, de Lekstraat inrijden, links op de tweede hoek

Met de auto vanuit de richting Utrecht

Afslag Centrum (S110) - over de Kennedylaan de Rijnstraat in, derde zijstraat links, de Lekstraat inrijden, links op de tweede hoek

Met het openbaar vervoer

Vanaf station RAI met bus 62 en tramlijn 4, halte Waalstraat
Vanaf station Amstel met bus 62, 65 en tramlijn 12, halte Victorieplein
Vanaf het centrum met tramlijn 4, halte Victorieplein

Binnen de directe omgeving van het pand is (betaald) parkeren geen probleem

VEILINGSHEMA MAART - JUNI 2016

Maandag 6 juni

MODERNE & HEDENDAAGSE KUNST

Kijkdagen: vrijdag 3 t/m zondag 5 juni

Zondag 12 juni

FINE & RARE WINES @ DAUPHINE

Proeven: zondag 12 juni

Maandag 13 juni

19^e EEUWSE SCHILDERIJEN & EEN COLLECTIE WERKEN DOOR OUDE MEESTERS

Kijkdagen: vrijdag 10 t/m zondag 12 juni

Maandag 27 juni

KUNST TOT €3000

Kijkdagen: vrijdag 24 t/m zondag 26 juni

Augustus

MODERN & CONTEMPORARY ART in SINGAPORE

Oktober

THE ASIAN ART SALE

November

SCULPTURES

Voor meer informatie, bezoek onze website:

WWW.VEILINGHUISAAG.COM

SOTHYS

PARIS

Wanneer de
wetenschap de
zintuigen wekt

Sothys, topklasse in professionele huidverzorging, gekozen door meer dan 15.000 instituten en wellnesscentra in de wereld.
www.sothys.nl

Informatie: Sothys Nederland B.V.
tel.: 0348 - 554695 - fax: 0348 - 552073
e-mail: sothys@xs4all.nl

SECRETS
DESOTHYS

HOOGWAARDIG SENSORIEEL
PROGRAMMA DAT VEROUDERING
TEGENGAAT VOOR GEZICHT
EN LICHAAM.

De Soin Excellence Secrets de Sothys® is een luxe voor de zintuigen en de meest perfecte behandeling. Een combinatie van delicate texturen en de exclusieve magemethode Digi-Esthétique® van Sothys biedt een gevoel van absolute ontspanning. Lichaam en geest worden in deze globale sensorielle anti-rimpelmethode samengebracht. Anti-rimpelformules die ultrahoge prestaties leveren met geïntegreerd Tex-Oe®, een stressbestrijdend actief bestanddeel bij uitstek.

Sérum global anti-âge desstressant.

Een concentraat van actieve doelgerichte bestanddelen, dat de natuurlijke exfoliatie van de huid opnieuw in gang zet, de celvoeding optimaliseert en het neuroculane systeem beschermt.

ALS EERSTE OP DE HOOGTE

SPECIALE RONDLEIDINGEN

FASTLANE TOEGANG

SOCIALE EVENEMENTEN

Voor onze Vrienden doen we alles

De Vrienden van het Rijksmuseum zijn een bijzonder leuk gezelschap. Het zijn allemaal mensen die geïnteresseerd zijn in kunst en geschiedenis. En die het Rijksmuseum een warm hart toedragen.

Voor zulke betrokken mensen doet het Rijksmuseum natuurlijk graag iets terug. We laten ze gratis en met voorrang binnen, we organiseren allerlei exclusieve activiteiten en we houden onze Vrienden persoonlijk en als eerste op de hoogte. En dat al vanaf € 75 per jaar voor twee personen. Alle informatie vindt u op www.rijksmuseum.nl/vrienden, mail naar vrienden@rijksmuseum.nl of bel 020 - 67 470 77.

ALGEMENE VEILINGVOORWAARDEN

Deze voorwaarden zijn van toepassing op alle veilingen van ARTS & ANTIQUES GROUP v/h Glerum Kunst- en Antiekveilingen B.V. (hierna 'AAG' genoemd). Een ieder die aan de veiling deelneemt, geeft daarmee te kennen dat hij de toepasselijkheid van deze voorwaarden aanvaardt. De toepasselijkheid van deze voorwaarden wordt bij aanvang van de veiling aan de deelnemer kenbaar gemaakt.

In deze algemene veilingvoorwaarden wordt verstaan onder:

- a. Veiling: de verkoop bij opbod van de kavel in het openbaar;
 - b. Kavel: de roerende zaak of samenstelling van roerende zaken onder één nummer geveild;
 - c. Bod: door eenieder op een in de veiling aangeboden kavel geboden bedrag;
 - d. Bieder: degene die in de veiling een bod uitbrengt;
 - e. Koper: deieder, aan wie een kavel wordt toegewezen;
 - f. Toewijzing: de verklaring van de veilingmeester waardoor een bod wordt geaccepteerd en waardoor de koopovereenkomst tussen de inzender en de koper tot stand komt;
 - g. Inzender: degene die aan AAG de kavel ter veiling heeft aangeboden;
 - h. hamerprijs: bedrag waarvoor de kavel door de veilingmeester aan de koper is toegewezen;
 - i. Koopprijs: hamerprijs vermeerderd met een toeslag terzake van opgeld en BTW en, indien van toepassing, met verschuldigd volgrecht. Afhankelijk van de hoogte van het hamerbedrag wordt aan de koper opgeld in rekening gebracht als volgt:

Tot € 20.000	29,6% (incl. 21% BTW)
€ 20.001 - € 200.000	25% (incl. 21% BTW)
Vanaf € 200.001	20% (incl. 21% BTW)
- In het opgeld is de daarover verschuldigde BTW verrekend.

ARTIKEL 1

1. Elk bod is onvoorwaardelijk en onherroepelijk.
2. Degene, die ter veiling een bod uitbrengt, wordt aangemerkt alsieder, ook als hij verklaart niet voor zichzelf te hebben geboden.
3. Indien een koper heeft geboden op last of voor rekening en risico van één of meerdere anderen is of zijn deze naast de koper hoofdelijk verbonden voor de op koper krachtens deze veilingvoorwaarden rustende verplichtingen.

ARTIKEL 2

1. AAG is gerechtigd de volgorde van de te veilen kavels te wijzigen, kavels samen te voegen dan wel te splitsen, één of meerdere kavels uit de veiling te nemen en tijdens de veiling over de kavels aanvullende of afwijkende informatie te verschaffen.
2. De veiling geschiedt in door de veilingmeester aan te geven steeds hogere biedstappen; door het uitbrengen van biedingen wordt het laatste bod automatisch verhoogd tot de volgende biedstap.
3. De veilingmeester heeft het recht, zonder opgave van redenen een bod niet als zodanig te erkennen en het bieden te doen voortgaan.
4. De veilingmeester is gerechtigd namens niet bij de veiling aanwezige gegadigden biedingen uit te brengen.
5. Het oordeel van de veilingmeester omtrent alles wat zich tijdens de veiling voordoet en omtrent de uitleg of toepassing van de Algemene Veilingvoorwaarden tijdens de zitting is - bij wijze van bindend advies - beslissend.

ARTIKEL 3

1. AAG staat er voor in, dat behoudens nadrukkelijke vermelding tijdens de

- veiling, elke kavel overeenstemt met de beschrijving ervan in de catalogus.
2. Koper is gerechtigd ontbinding van de koop te vorderen en heeft recht op restitutie van de koopprijs, indien hij binnen 30 (dertig) dagen na de veiling deugdelijk aantoonde dat de kavel zo ernstige gebreken vertoonde of de verstrekte omschrijving zodanig onjuist is, dat indien deze gebreken of de onjuiste omschrijving aan de koper op het ogenblik van de veiling bekend waren geweest, hij van de koop zou hebben afgezien of slechts tegen een aanmerkelijk lagere prijs zou hebben gekocht.
3. Koper heeft voormeld recht niet indien het gebrek of de onjuistheid van de beschrijving tijdens de veiling is kenbaar gemaakt of na het moment van toewijzing is ontstaan.

ARTIKEL 4

1. Een kavel wordt verkocht en gaat over op de koper in de toestand waarin de kavel zich bevindt op het tijdstip van toewijzing.
2. Vanaf het moment van toewijzing is de kavel onmiddellijk en geheel voor rekening en risico van de koper.

ARTIKEL 5

1. De levering van de kavel aan de koper of diens gemachtigde vindt plaats nadat AAG de koopprijs heeft ontvangen.
2. De koopprijs dient uiterlijk binnen drie dagen na de veiling aan AAG te zijn voldaan, bij gebreke waarvan de koper vergoeding is verschuldigd van de kosten van vervoer, opslag en verzekering, benevens een rente, gelijk aan de wettelijke rente. Deze rente wordt berekend vanaf de datum der veiling tot de dag der algehele voldoening.
3. AAG heeft het recht om verkochte, niet afgehaalde goederen na vijf werkdagen op kosten van de koper in opslag te geven.
4. Indien de koper 30 (dertig) dagen na de veiling de koopprijs niet of niet volledig heeft voldaan, is hij in gebreke en is AAG gerechtigd onmiddellijk invorderingsmaatregelen te treffen, dan wel de koopovereenkomst als ontbonden te beschouwen en de kavel, hetzij openbaar, hetzij onderhands te verkopen.

5. De nalatige koper is aansprakelijk voor de door AAG tengevolge van de ontbinding en verkoop als hiervoor bedoeld geleden schade en heeft nimmer aanspraak op een meeropbrengst uit zodanige verkoop.
6. Alle kosten die AAG redelijkerwijs heeft moeten maken terzake van het niet nakomen door koper van enige verplichting voortvloeiende uit deze voorwaarden zijn voor rekening van koper.

ARTIKEL 6

BTW wordt met toepassing van de z.g. margeregeling slechts in rekening gebracht over het opgeld en eventuele overige kosten. In de koopprijs zoals bedoeld in deze voorwaarden is BTW over het opgeld reeds inbegrepen. Kopers die daarvoor in aanmerking komen kunnen verzoeken ook de hamerprijs in de heffing van BTW te betrekken. Bij de kavels, die ter veiling zijn ingevoerd in de Europese Unie, wordt de hamerprijs steeds in de heffing van BTW betrokken; de betreffende kavels zijn in de veilingcatalogus aangeduid met (*).

ARTIKEL 7

1. Op de rechtsbetrekking tussen de koper(s) en AAG is Nederlands recht van toepassing.
2. Bij verschillen tussen de Nederlandse tekst en enige buitenlandse vertalingen van deze voorwaarden of van de veilingcatalogus is de Nederlandse tekst beslissend.

Veilinghuis AAG is een door de Federatie van Taxateurs, Makelaars en Veilinghouders geregistreerd veilingbedrijf.

Deze voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam met ingang van 9 januari 2004 onder nr.: 27127302

